

En idrottshögskola i Stockholm

-struktur, organisation och
resurser för en självständig
högskola på idrottens område

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2014

SOU

1990:3

En idrottshögskola i Stockholm

-struktur, organisation och
resurser för en självständig
högskola på idrottens område

Slutbetänkande av idrottshögskoleutredningen

SOU

1990:3

Ref
Oc

Statens offentliga utredningar
1990:3
Utbildningsdepartementet

En idrottshögskola i Stockholm

- struktur, organisation och resurser för
en självständig högskola på idrottens
område

Slutbetänkande av idrottshögskoleutredningen
Stockholm 1990

Allmänna Förlaget har utgivit en bibliografi över SOU och Ds som omfattar åren 1981 — 1987. Den kan köpas från förlagets Kundtjänst, 106 47 STOCKHOLM. Best. nr 38-12078-X.

Beställare som är berättigade till remissexemplar eller friexemplar kan beställa sådana under adress:

Regeringskansliets förvaltningskontor
SOU-förrådet

103 33 STOCKHOLM

Tel: 08/763 23 20 Telefontid 8¹⁰ - 12⁰⁰

08/763 10 05 12⁰⁰ - 16⁰⁰ (endast beställare inom regeringskansliet)

REGERINGSKANSLIETS
OFFSETCENTRAL
Stockholm 1990

ISBN 91-38-10482-2
ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet

Regeringen beslöt den 31 augusti 1989 att bemyndiga chefen för utbildningsdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att ta fram underlag för att förlägga en självständig högskoleenhet i Stockholm för grundläggande högskoleutbildning på idrottens område. Med stöd av regeringens bemyndigande förordnade chefen för utbildningsdepartementet sakkunnige Christer Wretborn till utredare.

Jag har utfört mitt uppdrag utan stöd av arbetsgrupp eller referensgrupp. Under arbetets gång har jag emellertid haft kontakter, för att inhämta synpunkter och förslag, med bl.a. universitet och högskolor, företrädare för idrottsrörelsen och anställda vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm, framförallt anställda vid institutionen för idrottslärarutbildning. Jag har besökt de ansvariga för högskoleutbildningen på idrottens område i Danmark, Finland och Norge. Jag har också mottagit skrivelser om uppgifter och organisation för en idrottshögskola. Genom dessa kontakter med företrädare för olika organisationer och institutioner har jag fått värdefull information för att bedöma inriktning och omfattning för en idrottshögskola i Stockholm.

Jag har samrått med folkhögskolekommittén.

Med detta betänkande har jag slutfört mitt uppdrag.

Stockholm i januari 1990

Christer Wretborn

The structure of the universe

The universe is a vast and complex system, and its structure is a subject of great interest to scientists. The universe is made up of many different parts, and these parts are arranged in a way that is both orderly and chaotic. The structure of the universe is a subject that has fascinated people for centuries, and it is one that continues to fascinate us today.

The universe is a vast and complex system, and its structure is a subject of great interest to scientists. The universe is made up of many different parts, and these parts are arranged in a way that is both orderly and chaotic. The structure of the universe is a subject that has fascinated people for centuries, and it is one that continues to fascinate us today.

The universe is a vast and complex system, and its structure is a subject of great interest to scientists.

The universe is a vast and complex system, and its structure is a subject of great interest to scientists.

The universe is a vast and complex system, and its structure is a subject of great interest to scientists.

The universe is a vast and complex system, and its structure is a subject of great interest to scientists.

Innehållsförteckning

Sammanfattning		9
1	Utredningens förutsättningar	13
1.1	Inledning	13
1.2	Uppdraget	15
2	Arbetets uppläggning	16
3	Befintlig utbildning på idrottsområdet	17
3.1	Högskolans linjer och kurser	18
3.1.1	Idrottslärarlinjen	21
3.1.2	Grundskollärarlinjen	23
3.1.3	Idrottspedagoglinjen	23
3.1.4	Friskvårdslinjen	24
3.1.5	Fristående kurser	25
3.2	Idrottsutbildning i gymnasieskolan	27
3.3	Idrottsutbildning i folkhögskolan	27
3.4	Idrottsrörelsens utbildning	29
3.5	Idrottsutbildning inom försvaret	30
3.6	Sammanfattande kommentar	31
4	Resurser för idrottsforskning i högskolan	33
4.1	Idrottsforskningens fasta resurser i högskolan	33
5	Högre idrottsutbildning i de nordiska länderna	36

6	Några förutsättningar för idrottshögskolan	38
6.1	Lärarutbildningens struktur och dimensionering	39
6.1.1	Grundskollärlärlinjen och ämneslärlärlinjen	39
6.1.2	Idrottslärlärlinjen	41
6.1.3	Behovet av lärare i idrott	41
6.2	En arbetsmarknad utanför skolan?	44
6.2.1	Idrotten i samhället	44
6.2.2	Efterfrågan på arbete inom idrottsområdet	46
6.2.3	Fritidsledarutbildning	46
6.3	Sammanfattande kommentar	47
7	Idrottslärlärlinjen vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm	50
8	Centrum för idrottsforskning	54
9	Idrottens forskningsråd	56
10	Idrottshögskolans uppgifter – aktuella förslag	57
10.1	Förslag som förts fram inom HLS	57
10.2	Idrottsrörelsens synpunkter	58
10.3	Skrivelse från centrum för idrottsforskning	59
10.4	Skrivelse från personalen vid HLS institution för idrottslärlärlutbildning	60
10.5	Sammanfattande kommentar	62
11	Internationella frågor	64
12	Mitt förslag	66
12.1	Den nya idrottshögskolan	66
12.2	Idrottshögskolans lokalisering	68
12.3	Idrottshögskolans uppgifter	71
12.3.1	Utbildning av lärare	72
12.3.2	Linjer och fristående kurser	73
12.3.3	Urvalsfrågor	75
12.3.4	Forskningsfrågor m.m.	76
12.4	Idrottshögskolans organisation	80

12.5	Idrottshögskolans dimensionering och finansiering	82
12.6	Övergångsorganisation för 1990/91-1991/92	90

Bilagor

Bilaga 1	Idrottsutbildning i högskolorna i Danmark	
	Finland och Norge	97
	Danmark	97
	Finland	99
	Norge	102
Bilaga 2	Högskolans organisation och struktur	105
Bilaga 3	Utredarens direktiv	113

Förkortningar

I texten förekommer följande förkortningar:

HLS	=	Högskolan för lärarutbildning i Stockholm
KI	=	Karolinska institutet
RF	=	Sveriges Riksidrottsförbund
UHÄ	=	Universitets- och högskoleämbetet
SÖ	=	Skolöverstyrelsen

135

136

137

138

139

140

141

142

143

144

145

146

147

148

149

150

151

152

153

154

155

156

157

158

159

160

Sammanfattning

Riksdagen beslöt våren 1989 att regeringen bör förelägga riksdagen ett förslag om en självständig högskoleenhet på idrottens område i Stockholm. Med anledning av riksdagens beslut tillkallade utbildningsministern en särskild utredare med uppgift att ta fram ett underlag för en självständig högskoleenhet i Stockholm för grundläggande högskoleutbildning på idrottens område.

I utredningsuppdraget har alltså inte ingått att pröva om det finns ett behov av en självständig högskoleenhet på idrottens område. Jag har istället uppfattat att min uppgift varit av mer teknisk karaktär nämligen, att föreslå hur en högskola på idrottens område ska inordnas i högskolesystemet och hur den ska finansieras. Som bakgrund till mitt förslag och för att underlätta det för remissinstanser m.fl. att bedöma organisation, inriktning och en rimlig omfattning av idrottshögskolan innehåller betänkandet en del deskriptivt material om högskolans organisation, linjestruktur, styrsystem, högskoleutbildning i idrott i de nordiska grannländerna m.m.

Kartläggningen av befintlig utbildning i idrott visar att högskoleutbildning i idrott förekommer vid flera universitet och högskolor, men att den totala omfattningen räknat i antalet utbildningsplatser är liten. Inom högskolan är det endast högskolan för lärarutbildning i Stockholm och högskolan i Örebro som har utbildning i idrott, dvs. kroppsövningar eller fysisk aktivitet.

Utanför högskolan förekommer en omfattande utbildning i idrott. Ämnet idrott ingår på samtliga stadier i grundskolan och på alla linjer i

gymnasieskolan. Flera folkhögskolor har en profilering mot idrott, och idrottsrörelsens egen utbildning av ledare och tränare har en imponerande anslutning.

I stockholmsområdet är det i praktiken endast vid högskolan för lärarutbildning som det förekommer högskoleutbildning inom idrottsområdet. Utbildningen är förlagd till institutionen för idrottslärarutbildning.

Institutionen ansvarar för idrottslärarutbildningen och utbildningen i idrott för blivande lärare i grundskolan med specialiseringen idrott och annat ämne. Merparten av utbildningsplatserna på idrottslärarlinjen avser specialidrottslärarutbildning som har tillkommit på önskemål från idrottsrörelsen. Utbildningen är avsedd för blivande tränare och ledare inom idrottsrörelsen men ger också behörighet för tjänst som idrottslärare i grund- och gymnasieskolan. Idrottsrörelsen har ett avgörande inflytande över urvalet av studerande till utbildningen. Det har påpekats att detta dubbla syfte, att utbilda både för skolans och idrottsrörelsens behov, har skapat en oklarhet om specialidrottslärarutbildningens mål och innehåll.

Mitt förslag innebär att institutionen för idrottslärarutbildning vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm bryts ur högskolan och bildar en självständig högskola för grundläggande utbildning på idrottens område. Idrottshögskolan i Stockholm bör inrättas den 1 juli 1992 och inordnas i det normala regelverket för högskolan.

Jag har övervägt olika lokaliseringsalternativ för idrottshögskolan. Den inomregionala obalans som råder i stockholmsområdet, som är särskilt påtaglig när det gäller högre utbildning och forskning, talar för en lokalisering av idrottshögskolan till stockholmsområdet södra del.

Jag föreslår likväl att idrottshögskolan förläggs till samma område och lokaler som HLS institution för idrottslärarutbildning. Institutionen har bra lokaler för en idrottsutbildning och är, åtminstone på kort sikt, det ekonomiskt mest fördelaktiga alternativet.

En huvuduppgift för högskolan blir medverkan i lärarutbildningen. Grundskollärlinjen och ämneslärlinjen, även med specialiseringen idrott och annat ämne, bör som hittills vara inrättade vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm, men det bör föreskrivas att utbildningen i idrott ska förläggas till idrottshögskolan. Idrottslärlinjen bör däremot inrättas vid idrottshögskolan.

Vid idrottshögskolan bör finnas lokala linjer och kurser för yrkesverksamhet som tränare, administratör, ledare m.m. inom idrottsrörelsen men också med sikte på yrkesverksamhet inom andra områden av arbetsmarknaden med ett behov av högskoleutbildad arbetskraft i idrott.

Jag föreslår att specialidrottslärarutbildningen avvecklas från och med läsåret 1992/93. De medel som frigörs, motsvarande 45 nybörjarplatser på idrottslärlinjen, bör överflyttas på idrottshögskolans anslag för lokala och individuella linjer samt fristående kurser. Härigenom erhåller idrottshögskolan en resurs för utveckling av nya linjer och kurser för idrottsområdet.

En viktig uppgift för idrottshögskolan bör vara att utveckla och fördjupa ämnet idrott som högskoleämne. Jag anser att högskolan bör tillföras särskilda medel för detta och förslår att ett förhållandevis stort belopp anslås över anslaget för forskningsanknytning av grundläggande högskoleutbildning m.m.

Det nyligen inrättade centrum för idrottsforskning bör bibehålla nuvarande uppgifter och representation. Centrets relation till idrottshögskolan bör inte skilja sig från centrets relation med övriga universitet och högskolor som har utbildning med inriktning mot idrottsområdet.

För att förbereda inrättandet av idrottshögskolan bör en interimsstyrelse tillsättas under våren 1991. Styrelsens uppgift blir bl.a. att utarbeta utbildningsplaner för de linjer och kurser som skall finnas vid högskolan från starten hösten 1992.

Inom ramen för nuvarande anslag överförs 16,6 milj. kr. (1989 års priser) från högskolan för lärarutbildning i Stockholm budgetåret 1992/93

till idrottshögskolan. Därutöver bör inom ramen för statens samlade stöd till idrottsrörelsen överföras 1,2 milj. kr. för den merkostnad som uppstår när institutionen för idrottslärarutbildning övergår i en självständig högskola.

För interimsstyrelsens arbete beräknar jag för budgetåret 1990/91 350 000 kr. och för 1991/92 800 000 kr. Även dessa belopp bör täckas inom ramen för statens stöd till idrotten.

1 Utredningens förutsättningar

1.1 Inledning

Riksdagen beslutade våren 1989, att det ska inrättas en självständig högskoleenhet för grundläggande högskoleutbildning på idrottens område i Stockholm.¹⁾ Därmed satte riksdagen punkt för den diskussion om den högre idrottsutbildningens organisation, som pågått sedan gymnastik- och idrottshögskolorna i Stockholm och Örebro 1977 inordnades i högskolan för lärarutbildning i Stockholm respektive högskolan i Örebro.

I olika sammanhang har företrädare för idrottsrörelsen framhållit att den högre utbildningen och forskningen på idrottens område måste förstärkas, och att detta bl.a. bör ske inom ramen för en självständig idrottshögskola.²⁾ Lärare och forskare knutna till institutionen för idrottslärareutbildning vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm (HLS), dvs. gamla gymnastik- och idrottshögskolan (GIH), har argumenterat för att institutionen ska återfå ställning som självständig högskoleenhet.³⁾

I anslutning till riksdagens behandling, våren 1987, av regeringens proposition om forskning väcktes motioner om en självständig idrottshögskola. Utbildningsutskottet uttalade att "en självständig högskoleenhet för fysisk fostran och idrott bör därför skyndsamt prövas av regeringen". Det blev också riksdagens beslut.⁴⁾

Med anledning av riksdagens beslut tillkallade regeringen en särskild utredare hösten 1987 med uppgift att föreslå åtgärder för att stärka ut-

bildning och forskning inom området fysisk fostran och idrott. Utredaren redovisade sina slutsatser i betänkandet, "Idrottens forskning och högre utbildning", SOU 1987:70.

Frågan om en idrottshögskola prövades av utredaren. Denne ansåg sig inte kunna föreslå att det inrättades en självständig högskola på idrottens område, men förespråkade en förstärkning av forskningen och forskarutbildningen inom idrottsområdet. Bl.a. föreslog han att ett antal nya professurer.

Utredningen behandlades i 1988 års budgetproposition.⁵⁾ Föredraganden delade utredarens åsikt att det inte borde inrättas en särskild högskoleenhet för fysisk fostran och idrott men ansåg att den huvuddel av de befintliga forskningsresurserna inom området, som finns vid karolinska institutet, borde organiseras på ett sådant sätt att de kan hållas samman och på bästa sätt tillgodose idrottens och idrottslärarutbildningens behov. För att stärka forskningen inom området föreslogs i propositionen att det skulle inrättas dels ett särskilt centrum för idrottsforskning i Stockholm, dels fyra professurer med inriktning mot idrottsområdet.

Riksdagen biföll regeringens förslag.

Våren 1989 återkom i riksdagen kravet på en idrottshögskola.⁶⁾ Utbildningsutskottet⁷⁾ ansåg att en sådan enhet borde komma till stånd i Stockholm och samordnas med det nyinrättade centret för idrottsforskning. Utskottet fortsatte "det bör ankomma på regeringen att förelägga riksdagen förslag om en självständig högskoleenhet på idrottens område i Stockholm, så att en ny utbildningsorganisation m.m. kan komma till stånd senast den 1 juli 1992. Det är vidare angeläget att på ett tidigt stadium bedöma det resursbehov som kan uppkomma under treårsperioden 1990/91-1992/93 med anledning av förslaget". Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag.

1.2 Uppdraget

Med anledning av riksdagens beslut tillkallade utbildningsministern en särskild utredare med uppgift att ta fram ett underlag för en självständig högskoleenhet i Stockholm för grundläggande högskoleutbildning på idrottens område. Enligt direktiven, som i sin helhet återges i bilaga 3, ingår i uppdraget att:

- övergripande beskriva utbudet av utbildning inom idrottsområdet i landet,
- noggrant kartlägga den idrottsutbildning som bedrivs i Stockholm,
- lämna förslag till uppgifter för den nya högskoleenheten,
- föreslå hur ansvaret skall fördelas för utbildning av lärare i idrott inom idrottslärarlinjen, grundskollärlärlinjen och ämneslärlärlinjen mellan den nya enheten och övriga berörda enheter, i första hand HLS,
- pröva och komma med förslag om en samordning av verksamheten vid den nya högskoleenheten och centrum för idrottsforskning,
- lämna förslag i sådana organisatoriska frågor som berör den nya högskoleenheten och där regeringen fattar beslut samt
- beräkna resursbehovet och lämna förslag till finansiering av merkostnaderna.

Jag ska vidare samråda med berörda myndigheter, organisationer och statliga kommittéer. Dessutom har jag att följa de generella direktiv som gäller för samtliga kommittéer och särskilda utredare som bl.a. innebär att resurser för reformer måste skapas genom omprioriteringar.⁸⁾ Vidare omfattas mitt arbete av direktiven för kommittéer och särskilda utredare om att beakta EG-aspekten i utredningsverksamheten.⁹⁾

2 Arbetets uppläggning

Förutsättningen för mitt utredningsuppdrag är riksdagens beslut att det senast den 1 juli 1992 ska inrättas en självständig högskoleenhet på idrottens område i Stockholm. Uppgiften är alltså inte att pröva behovet av en sådan enhet utan att föreslå hur en högskoleenhet med inriktning mot idrottsområdet ska inordnas i högskolesystemet.

Jag har arbetat självständigt utan stöd av arbetsgrupper eller referensgrupper. Jag har vinnlagt mig om att hålla nära kontakter med berörda myndigheter, företrädare för idrottsrörelsen och andra intressenter inom området.

Härigenom har jag fått många synpunkter av stort värde för mitt arbete. Material som behandlar inriktning och organisation av högskoleutbildning på idrottsområdet har utarbetats inom Sveriges Riksidrottsförbund (RF). Viktiga synpunkter har framförts från de universitet och högskolor som är engagerade i utbildning och forskning med inriktning mot idrott. Centrum för idrottsforskning redovisar i en skrivelse sin syn på samverkan mellan centret och den nya idrottshögskolan. Även personalen vid institutionen för idrottslärarutbildning vid HLS har, i en skrivelse, redovisat sin uppfattning om uppgifter, organisation och resurser för en idrottshögskola i Stockholm.

Även om det är en självklarhet vill jag understryka att för de slutsatser, förslag och värderingar som återfinns i betänkandet, bär jag ensam ansvaret.

3 Befintlig utbildning på idrottsområdet

Bortsett från kommunal vuxenutbildning finns inom varje utbildningsform, som har samhällsstöd, utbildning i idrott. Inom grund- och gymnasieskolan är ämnet obligatoriskt på alla stadier och alla linjer. Mer än 25 folkhögskolor erbjuder utbildning inom olika specialidrotter, och för några år sedan bildades Svenska Idrottsrörelsens Studieförbund (SISU).

Inom högskolan har utbildning med inriktning mot idrottsområdet främst varit knuten till lärarutbildningen. Under 1980-talet har de ökade möjligheter till lokala initiativ som högskolereformen öppnat, utnyttjats av några universitet och högskolor för att pröva andra utbildningar med inriktningar mot idrott. Det är också vanligt att man söker underlätta högskolestudier för aktiva idrottsmän genom en studieuppläggning som gör det möjligt att kombinera studier och träning.

Störst omfattning, räknat i antalet engagerade personer, har den utbildning som bedrivs inom idrottsrörelsen och dess studieförbund och som riktar sig till i huvudsak ideellt verksamma ledare, tränare m.m. Idrottsutbildning förekommer även utanför de traditionella utbildningsanordnarna. Fysisk fostran intar sedan gammalt en viktig plats i den militära utbildningen.

Den följande redovisningen bygger på en snabbinventering av utbildningar inom idrottsområdet. Inventeringen har koncentrerats mot sådana utbildningar och utbildningsanordnare med idrottslig inriktning som dels kan ha betydelse för den nya högskolan, dels direkt eller indirekt kan komma att beröras av verksamheten vid en ny högskoleenhet

på idrottsområdet. Med idrottsligt inriktad utbildning menas i kartläggningen sådana utbildningar som utbildningsanordnarna själva anser har en sådan inriktning.

3.1 Högskolans linjer och kurser

Gymnastiska centralinstitutet (GCI) var länge landets enda högre utbildningsanstalt för idrottsområdet.¹⁰ År 1966 ändrades namnet till gymnastik- och idrottshögskolan (GIH). Bristen på gymnastiklärare krävde en utbyggnad av utbildningskapaciteten, och samma år inrättades en gymnastik- och idrottshögskola i Örebro. Högskolereformen 1977 innebar att högskolorna upphörde som självständiga enheter och infogades som institutioner för blivande idrottslärare i högskolan för lärarutbildning i Stockholm respektive högskolan i Örebro.

Under 1980-talet tillkom två lokala utbildningslinjer i idrottspedagogik, en vid högskolan i Halmstad och en vid universitetet i Umeå, samt en lokal linje i friskvårdspedagogik vid högskolan i Gävle.

Tablå 1. Antalet nybörjarplatser på utbildningslinjer med idrottsinriktning läsåret 1989/90 fördelade på universitet/högskolor.

	HLS	Örebro	Halmstad	Umeå	Gävle
Linje					
Idrottslärare (120 poäng)	69*	36	-	-	-
Grundskollärare åk 4-9 (140-180 poäng)	50	26**	-	-	-
Idrottspedagog (100 poäng)	-	-	30	30	-
Friskvård (80 poäng)	-	-	-	-	33

* Därav 45 platser på specialidrottslärarutbildning

** Linjen är inrättad vid universitetet i Uppsala

Som framgår av tablå 1 finns det innevarande läsår 274 nybörjarplatser på linjer i högskolan med inriktning mot idrottsområdet. Det motsvarar knappt 650 årsstudieplatser eller omkring en halv procent av högskolans totala antal platser.

Redovisningen av högskolans fristående kurser avser läget 1989/90. Eftersom det råder stor lokal frihet att anordna fristående kurser kan en kurs komma igång när det föreligger ett uttalat intresse, om det tagits fram några intressanta forskningsresultat vid en institution etc. Hade jag valt ett annat år för min redovisning hade andra högskolor och andra kurser funnits med i tablå. Det bör också påpekas att en del av kurserna är planerade för vårterminen 1990 och kommer igång endast om det finns ett studerandeintresse och högskolestyrelsen beviljar erforderliga medel.

Tablå 2. Fristående kurser 1989/90 i högskolan på minst 5 poäng med inriktning mot idrott.

Östersund

Sport-och idrotts- 5 p
vetenskap

Falun-Borlänge

Idrottspedagogik 20 p
Idrottsmedicin 10 p
Tränare i lagspel 10 p

Sundsvall-Härnösand

Högre idrotts- 20 p
ledarutbildning

Lund

Idrottspsykologi 20 p
Idrottsmedicin 5 p

Örebro

Idrottsvetenskap 20 p
Kvinnor-idrott- 5 p
ledarskap

Stockholm/HLS

Idrottspedagogik 60 p
Friskvård* 20 p
Specialpedagogik 20 p
Idrottsvetenskap- 20 p
högre idrottsledare
Grundläggande forsk-
ningsmetodik (Got-
land)*
Idrottspedagogik 5 p

Göteborg

Idrottspedagogik 20 p

* Finansieras med stöd av centrum för idrottsforskning.

En utbildningslinje är i allmänhet uppbyggd av kurser. Det betyder att i Halmstad och Umeå kan man läsa delar av idrottspedagogutbildningen som fristående kurser vilket inte framgår av tablå. Inte heller redovisas kurser om mindre än 5 poäng. Det är vanligtvis frågan om fortbildning för viss grupper som lärare, idrottstränare, sjukgymnaster, läkare etc. och som inte sällan ges i form av uppdragsutbildning.

ningen till den nya grundskollärlinjen. Samtidigt upphörde försöksverksamheten med tvååmnesutbildning i idrott och annat ämne i Örebro. För Örebro innebar det 36 platser på idrottslärlinjen och 24 på den nya grundskollärlinjen i samverkan med universitetet i Uppsala. Den sammanlagda intagningen till idrottslärlinjen i Stockholm och Örebro läsåret 1988/89 var således 105. Antalet nybörjarplatser på linjen är oförändrat läsåret 1989/90.

Idrottslärlinjen är populär. Till de 24 platserna i Stockholm, dvs. exklusive specialidrottslärlarutbildningen, var det 587 sökande som hade linjen som sitt första alternativ. Totalt var det 1 998 sökande. Samtidigt var det 647 förstahandssökande till de 36 platserna vid högskolan i Örebro och totalt 1 910 sökande.

Till de sammanlagt 60 platserna på idrottslärlinjen läsåret 1989/90 var det alltså 1 234 förstahands sökande, dvs. drygt 20 sökande per plats.

Det är färre sökande till specialidrottslärlarutbildningen. Det beror på att de urvalsregler som tillämpas vid antagningen begränsar rekryteringsunderlaget. Till de 45 platserna höstterminen 1989 var det 140 sökande. Inriktningen var den här gången mot cykel, friidrott, gång, konståkning, motorcykel, orientering, ridsport, skidor, skidskytte och skridsko.

Idrottslärlinjen är en attraktiv utbildning även för dem som avser att arbeta med idrott utanför skolväsendet. Det är den enda högre idrottsutbildning i landet som har både teoretisk och praktisk utbildning i fysisk fostran. Specialidrottslärlarutbildningen kan vara ett intressant alternativ för många, men de särskilda behörighetskraven gör att linjen i princip är stängd för den som saknar förankring i idrottsrörelsen.

Att det inte alltid är läraryrket som lockar framgår också indirekt av att höstterminen 1989 var antalet förstahandssökande till idrottslärlinjen vid HLS mer än tio gånger så många som antalet sökande till grundskollärlinjens specialisering med idrott och annat ämne.

3.1.2 Grundskollärlinjen

Den nya grundskollärlärodbildningen inrättades höstterminen 1988 som en allmän linje inom högskolan. Linjen har två grenar.

Den ena grenen utbildar lärare för årskurserna 1-7. I grenen kan ämnet idrott ingå med 15 poäng.

Den andra grenen utbildar lärare för årskurserna 4-9. Grenen innehåller en specialisering med idrott och annat ämne, där ämnet idrott omfattar minst 60 poäng. Specialiseringen finns endast vid HLS och universitetet i Uppsala. HLS ansvarar själv för ämnesutbildningen i idrott, medan universitetet i Uppsala har förlagt motsvarande ämnesundervisning till högskolan i Örebro.

Till sammanlagt 25 platser vid HLS höstterminen 1989 på grenen för lärare med specialiseringen idrott och annat ämne (åk 4-9), som HLS utökade till 50, var det 50 förstahandssökande. Det totala antalet sökande var 359. Till sammanlagt 26 platser på motsvarande specialisering vid universitetet i Uppsala var antalet förstahandssökande 72. Det totala antalet sökande var ca 590.

Sammanlagt var det således 76 studerande som hösten 1989 påbörjade lärodbildning för årskurserna 4-9 med specialiseringen idrott och annat ämne.

3.1.3 Idrottspedagoglinjen

Idrottspedagoglinjen är en lokal linje som startade på 80 poäng i Halmstad 1984. Året därpå inrättades en motsvarande linje i Umeå på 100 poäng. År 1986 utökades linjen i Halmstad till 100 poäng. Linjernas uppbyggnad är ganska likartad. Den tyngsta biten är ett block om 60 poäng pedagogik. Linjen har en profilering mot ekonomi i Umeå och mot handikappfrågor i Halmstad.

Linjerna är eftersökta. Till 30 platser vid högskolan i Halmstad var det 882 sökande 1988 och 772 sökande 1989. Antalet förstahandssökande var 105 respektive 97. I Umeå var det till samma antal nybörjarplatser 673 sökande 1988 och 659 sökande 1989. Det var 119 förstahandssökande 1988.

Linjerna är riksrekryterande. Av de 33 studerande som registrerats på idrottspedagoglinjen vid högskolan i Halmstad hösten 1989 kom endast 2 från Hallands län. Av de 31 registrerade på linjen i Umeå kom 14 från platser utanför den tidigare norra högskoleregionen.

De pedagogiska momenten i linjerna omfattar studier t.o.m. 60-poängsnivån. Den som genomgått idrottspedagogisk linje i Halmstad eller Umeå är behörig för forskarutbildning i pedagogik.

I Umeå räknar man med att idrottspedagogerna ska kunna vara yrkesverksamma som ledare och administratörer, särskilt för befattningar som distriktskonsulenter, tränare eller andra ledarbefattningar inom idrottsrörelsen. Andra tänkbara områden är landstingens friskvårdssektioner, kommunernas fritidsavdelningar och företagens fritids- eller friskvårdsavdelningar.¹⁴⁾

I Halmstad räknar man med att idrottspedagogerna ska kunna förvärvsarbeta inom idrottsområdet, med särskild inriktning mot förebyggande hälsovård och arbete med handikappade. Arbetsområdet omfattar verksamhet inom idrottsrörelsen, kommuner, landsting och företag med frågor som berör verksamhetsplanering, ledarskap, ekonomi, administration, utbildningsplanering, hälsofrågor och handikappverksamhet. Linjen förbereder för arbete med såväl barn och ungdomar som vuxna.¹⁵⁾

3.1.4 Friskvårdslinjen

Högskolan i Gävle-Sandviken har inrättat en lokal linje på 80 poäng i friskvårdspedagogik. Linjen syftar till att ge en helhetsbild av människans hälsa-ohälsa som individ och samhällsmedlem. Ca 30 studerande påbörjade utbildningen hösten 1989.

Linjens inledande kurser betraktar friskvården ur ett samhällsperspektiv för att sedan övergå till att ge teoretiska och praktiska kunskaper om friskvård. Utbildningen är inte i första hand inriktad mot idrottens behov men då utbildningen lägger vikt vid kunskaper om faktorer som påverkar bl.a.människans fysiska hälsa har den en infallsvinkel som kan komma att uppmärksammas i utbildningsplaneringen vid idrotts-högskolan.

Arbetsmarknaden man vänder sig till är verksamhet som hälsoupplysare, friskvårdssamordnare m.m. i kommuner och länsting. Men man ser också uppgifter för friskvårdspedagoger inom företag och företagshälsövården.

3.1.5 Fristående kurser

Antalet antagningsplatser till fristående kurser varierar och är ibland avhängigt antal sökande. Också kursernas uppläggning varierar. Hela kursen kan läses i ett sammanhang eller delas upp på en eller två terminer, ges på kvällstid, distans m.m. En del av det kursutbud som vänder sig mot idrottsområdet erbjuds som uppdragsutbildning.

Vid några högskolor ingår fristående kurser med inriktning mot idrottsområdet i en strategi för att utveckla ett permanent utbud av linjer inom området. Man samarbetar med landsting och kommuner samt vanligtvis också med Riksidrottsförbundet, RF, och specialförbunden. Inom andra högskolor är kursutbudet temporärt och efterfrågestyrt.

Utredningen, "Östersund och Norrlands Inland," föreslår att högskolan i Östersund får ökade resurser för att anpassa utbildningen och genomföra särskilda utbildningsprogram för aktiva idrottsutövare.¹⁶⁾ Den kurs som nu finns i Östersund ges av vårdhögskolan.

Högskolan i Falun-Borlänge anser sig ha goda förutsättningar för högskoleutbildning med inriktning mot idrottsområdet, bl.a. genom bra idrottsanläggningar, RFs beslut att förlägga ett utvecklingscentrum till

Falun och de förutsättningar för utvecklingsarbete och forskning inom idrottsområdet som bildandet av stiftelsen Lugnets idrottsvetenskapliga institut innebär. Stiftare är Falu kommun och Kopparbergs läns landsting.

Högskolan i Sundsvall-Härnösands kurs i högre idrottsledarutbildning är förlagd till Sollefteå. Kursen genomförs som distanskurs på halvfart med 6 studerande innevarande läsår.

HLS kurs i idrottsvetenskap-högre idrottsledare är en distanskurs i samverkan med Bosöns folkhögskola. Den har i år 19 studerande. Även kurserna i friskvård och specialundervisning – fysisk träning för barn med fysiska och psykiska handikapp – ges på distans med 24 respektive 26 studerande. Pedagogiska institutionen ger kurser på upp till 60 poäng i idrottspedagogik. För närvarande läser ca 10 studerande kurser i idrottspedagogik på 60-poängsnivån.

Den idrottsmedicinska kursen vid universitetet i Lund är en fortbildningskurs för läkare och sjukgymnaster. Kursen i idrottspsykologi har utvecklats från 10 poäng och ger möjlighet till fortsatta studier i psykologi 21–40 poäng.

Universitet i Linköping har under 1980-talet haft kurser i idrott och samhället samt idrottsmedicin. För innevarande år anses anslagsramen inte ge utrymme för fristående kurser med inriktning mot idrottsområdet.

Universitetet i Göteborg genomför regelbundet fördjupningskurser i idrottspedagogik, 40 poäng. Under 80-talet har ett 10-tal studerande genomgått individuella utbildningslinjer, på 120 poäng, med inriktning mot friskvård, hälsofostran, idrott och förebyggande hälsovård. Medicinska fakulteten har haft kurser i idrottsmedicin, 10 poäng.

Kursen i idrottsvetenskap vid högskolan i Örebro har en tvärvetenskaplig uppläggning. Den innehåller kursmoment som biomekanik, fysiologi, ledarskap, idrotten i samhället m.m. Avsikten är att utveckla kursen

till 40 och 60 poäng och kombinera den med andra ämnen vid högskolan till en fullständig utbildningslinje.

Högskolan i Örebro har utvecklat en 20 poängs kurs i arbetsvetenskap som bl.a. vänder sig till utexaminerade idrottslärare och andra med likvärdig utbildning.

Allmänt gäller att fristående kurser med inriktning mot idrottsområdet består av kurser inom traditionella områden som pedagogik, psykologi, medicin etc. som profileras mot idrottsområdet. Det är ofta fråga om att erbjuda fortbildning och vidareutbildning för olika målgrupper, och kurserna ges i mån av efterfrågan. Vissa högskolor har dock ambitionen att upprätthålla ett permanent utbud av kurser och utveckla linjer med inriktning mot idrott, friskvård och fritidsverksamhet.

3.2 Idrottsutbildning i gymnasieskolan

Ämnet idrott är obligatoriskt i grundskolan och på gymnasieskolans alla linjer. Det finns också särskilda idrottsgymnasier där elitidrottare kan kombinera träning med studier. Vid idrottsgymnasierna kan den studerande ersätta upp till 5 veckotimmar i ett eller flera ämnen med idrottsträning i sin specialgren. Betyg ges i specialidrott. Läsåret 1989/90 finns det 700 intagningsplatser till idrottsgymnasier.

Alternativt kan en aktiv idrottsutövare parallellt med gymnasiestudier på hemorten bedriva idrottsträning med stöd av den lokala idrottsföreningen. Även här kan studierna minska med upp till 5 veckotimmar. Betyg ges inte i idrottsträning.

SÖs pågående översyn av gymnasieutbildningen kan få konsekvenser för idrottens ställning och omfattning i gymnasieskolan.

3.3 Idrottsutbildning i folkhögskolan

Ett 25-tal folkhögskolor har utbildning i kombination med idrottsträning. Utbildningen är organiserad i allmän linje eller special linje. I ut-

bildningen kombineras studier i allmänna grund-och gymnasieskolämnen med träning och utbildning i idrott. I speciallinjen är inslaget av idrottsaktivitet större än i den allmänna linjen.

Av särskilt intresse i det här sammanhanget är folkhögskolornas fritidsledarutbildning. Utbildningen är unik såtillvida att den ges endast vid folkhögskolan.

Fritidsledarutbildning anordnades tidigare inom den statliga och kommunala högskolan. I beslutet att flytta över utbildningen till folkhögskolan anges att fritidsledarutbildning ska betraktas som högskoleutbildning.¹⁷⁾

Skolöverstyrelsen fastställer en vägledande utbildningsplan för all fritidsledarutbildning och har då att iakttaga att den ska ligga på en med högskoleutbildning jämförbar nivå. För behörighet och urval till utbildningen gäller regler med samma innebörd som för högskolan.

Fritidsledarutbildningen omfattar 2 år. Den vägledande studieplanen är allmänt hållen och omfattar studieområden som beteendevetenskap, samhällsvetenskap med fritids- och kulturpolitik, minoritetsfrågor, förebyggande hälsovård, idrotts- och friluftsmetodik, kommunikation m.m.

Fritidsledaren har en bred arbetsmarknad som omfattar uppgifter inom ungdomsorganisationer, idrottsrörelser, kommuner, landsting, kyrkan m.m. Han eller hon är verksam som kontaktperson och informatör i organisationer, utbildar förtroendevalda, anställda och administratörer i kommunernas fritidsförvaltningar, i organisationer m.m.

SÖ har i uppdrag att följa efterfrågan på fritidsledare. I en prognos för perioden 1987 till 1990 redovisas ett behov av ca 700 fritidsledare per år.¹⁸⁾

Fritidsledarutbildning finns vid 37 folkhögskolor med tillsammans ca 650 platser.¹⁹⁾ Av dessa anger tio en profilinriktning mot idrott och idrottsledarutbildning. Flertalet har en inriktning mot en viss idrottsgren, exempelvis fotboll, ridning eller tennis.

Det finns i detta sammanhang anledning att uppmärksamma fritidsledarutbildningen vid Riksidrottsförbundets folkhögskola, Bosön, på Lidingö och vid Gymnastikförbundets folkhögskola, Lillsved, på Värmdön, båda utanför Stockholm.

Fritidsledarutbildningen, eller idrottskonsulentutbildningen som den kallas på Bosön, har en stark profilering mot idrott och omfattar i princip samtliga idrottsgrenar. Till linjen antas 30 studerande per läsår.

Skolan drivs i stiftelseform men är helägd av RF. Förutom utbildning enligt folkhögskoleförordningen har Bosön också en omfattande kursverksamhet för RF och specialförbunden.

Till fritidsledarutbildningen vid Lillsved gymnastik- och idrottsfolkhögskola antas årligen ca 25 elever. Skolan drivs av föreningen för Svenska Gymnastikförbundets Gymnastikfolkhögskola u p a.

3.4 Idrottsrörelsens utbildning

Som varje annan större folkrörelse har idrottsrörelsen egen utbildningsverksamhet för förtroendevalda och anställda. I en folkrörelse har utbildning i egen regi också till uppgift att skapa uppslutning kring rörelsens ideologi och värderingar. Utbildning är en del av själva folkrörelsearbetet och bör styras endast av folkrörelsens egna behov och intressen.

Utbildning av tränare och tävlingsfunktionärer var länge den enda utbildning som förekom inom idrottsrörelsen. Behovet av administratörer, ungdomsledare, motionsledare m.m. har vuxit. Den kvantitativt mest omfattande utbildningen är utbildningen av ledare, tränare och instruktörer.²⁰⁾

Under 1960-talet utarbetades inom RF en modell för frivillig ledarutbildning som i stort sett gäller än idag; den s.k. trappstegsmodellen. Hela utbildningen omfattar en studietid på 3 till 4 veckor, fördelad över en längre tidsperiod.²¹⁾ Bosön är en viktig resurs i RFs och specialförbundens högre ledar- och tränarutbildning.

Sedan något år tillbaka pågår inom idrottsrörelsen en översyn av utbildningen för tränare och ledare. Avsikten är att bättre anpassa utbildningen efter specialförbundens behov och dagens pedagogik.

Idrottsrörelsen utbildningskapacitet förstärktes avsevärt genom tillkomsten av Svenska Idrottsrörelsens Studieförbund (SISU) 1986. Härigenom har studiecirkelns popularitet ökat inom idrottsrörelsen. I år räknar man med mellan 200 och 250 tusen kursdeltagare inom idrottsrörelsens frivilliga idrottsledarutbildning.

Utbildning av ledare och tränare är en central fråga för RF och specialförbunden. För att underlätta utbildningsinsatser, spridning av forskningsresultat m.m. har inom RF utvecklats ett nytt begrepp; utvecklingscentra. Avsikten är att åstadkomma regionala kraftcentra, där RF, specialförbund, högskola, kommuner och sjukvårdshuvudman samverkar för att bl.a. stödja kompetensutvecklingen hos ledare och tränare. Utvecklingscentra är på väg att etableras på Bosön och i Falun. För närvarande undersöker man förutsättningarna för att etablera liknande centra på ytterligare orter, som Örebro, Karlstad, Umeå och Lund.

3.5 Idrottsutbildning inom försvaret

Arméns Gymnastik- och Idrottsskola (GIS) är lokaliserad till krigsskolan Karlberg i Stockholm. Vid skolan utbildas officerare för tjänst i idrottsbefattningar vid i första hand arméns förband och skolor. Även flygvapnet och marinen kan utnyttja elevplatser vid skolan.

GIS har ett antal kortkurser på mellan 1 till 16 veckor. Förutom kursverksamheten ansvarar GIS för krigsskolans allmänna kurs i fysiologi och fysisk träning. Kursen omfattar 10 månader och har årligen 250 elever.

3.6 Sammanfattande kommentar

Inventeringen visar att högskolans utbud av linjer och kurser med inriktning mot idrottsområdet inte är särskilt omfattande. Antalet nybörjarplatser på linjerna utgör drygt en halv procent av högskolans totala antal nybörjarplatser och ingår till två tredjedelar i linjer som ger behörighet för tjänst som lärare i grundskolan och gymnasieskolan.

Den lokala friheten för högskolan att starta linjer och kurser, som högskolereformen förde med sig och som därefter ytterligare utvidgats, innebär att det nu förekommer högskoleutbildning med inriktning mot idrottsområdet vid flera universitet och högskolor i landet. Några högskolor har också en ambition att utveckla nya linjer och kurser för idrottsområdet som inslag i ett permanent utbildningsutbud. Likväl är det fortfarande endast vid HLS och högskolan i Örebro som det förekommer högskoleutbildning i idrott, dvs. kroppsövningar eller fysisk aktivitet.

Samtliga linjer med inriktning mot idrottsområdet i högskolan, både de allmänna och lokala linjerna, har en påtaglig pedagogisk inriktning. Även de linjer som inte är knutna till verksamhet inom skolan har tyngdpunkten inom det pedagogiska området.

Endast specialidrottslärarutbildningen vid HLS har en direkt koppling till idrottsrörelsen. Till de 45 nybörjarplatserna på utbildningen är det i princip RFs specialförbund som fastställer den särskilda behörigheten. Även om specialidrottslärarutbildningen ger behörighet som lärare i grund- och gymnasieskolan kan man ändå påstå att det är en huvuduppgift för HLS utbildningsinsatser på idrottsområdet att förse idrottsrörelsen med kvalificerade ledare och tränare. I det avseendet skiljer sig HLS från övriga högskoleenheter med idrottsutbildning på programmet.

De fristående kurserna har vanligtvis tillkommit för att tillgodose ett behov av fortbildning eller vidareutbildning hos aktiva idrottsledare, lärare, sjukvårdspersonal m.m. Vid några högskolor kan kurserna också se som embryon till en linjeutbildning med inriktning mot idrottsområdet.

Utanför högskolan är det framförallt folkhögskolan som har utbildningar på en nivå och med en inriktning som är av intresse i det här sammanhanget. Fritidsledarutbildningens inriktning varierar mellan skolorna, men ett antal folkhögskolor har prioriterat idrottsområdet. Det gäller särskilt idrottsrörelsens egna folkhögskolor, Bosön och Lillsved, för vilka det är en central uppgift att utbilda ledare och tränare för idrottsrörelsens behov. Bosön har också en omfattande utbildningsverksamhet för ideellt verksamma ledare och tränare i idrottsrörelsen.

I stockholmsregionen förekommer utbildning med inriktning mot idrott på högskolenivå eller motsvarande vid HLS, RFs folkhögskola på Bosön och gymnastikförbundets folkhögskola, Lillsved. Universitetet och Stockholms övriga högskolor har under innevarande läsår inga kurser på grundutbildningsnivån med inriktning mot idrott. Vid institutionerna för pedagogik, psykologi m.fl. vid universitetet i Stockholm förekommer då och då fristående kurser med inriktning mot idrottssektorn men någon stadigvarande verksamhet är det inte. Anläggningar för idrott och fysisk aktivitet lämpliga för undervisning på högskolenivå har framförallt HLS och Bosön, men även Lillsved har förutsättningar för högre utbildning i kroppsövningar och fysisk fostran.

4 Resurser för idrottsforskning i högskolan

En kartläggning av resurserna för idrottsforskning redovisas i betänkandet, "Idrottens forskning och högre utbildning".²²⁾ Utredningen ledde till en förstärkning av högskolans resurser på området. Mot den bakgrunden nöjer jag mig med att i detta sammanhang summera de permanenta forskningsresurser med inriktning mot idrott som för närvarande finns inom högskoleområdet.

4.1 Idrottsforskningens fasta resurser i högskolan

Forskning och utvecklingsarbete med inriktning mot idrott förekommer vid flera högskolor och universitet, ofta med stöd från sjukvårdshuvudmannen. Intresset är stort och på flera håll diskuteras en lokal resursmobilisering mellan exempelvis kommun, landsting och högskola för att skapa en plattform för forskning och utbildning med inriktning mot idrott. Som jag tidigare visat är det en fråga som också engagerar idrottsrörelsen.

På regeringens förslag beslöt riksdagen, våren 1988, att inrätta fyra professurer för att stärka forskningen inom idrottsområdet.²³⁾ Beslutet innebar att högskolans fasta resurser för idrottsforskning lokaliserades till ytterligare två högskolor i landet. För bl.a. samordning av forskningsresurserna på idrottsområdet inrättades ett centrum för idrottsforskning med placering i Stockholm. Professurer inrättades vid universiteten i Stockholm, Umeå och Linköping enligt följande:

- historia, särskilt idrottshistoria, Stockholm
- pedagogik, särskilt idrottspedagogik, Umeå
- idrottsmedicin, Linköping och Umeå

Professuren i historia, särskilt idrottshistoria, tillsätts efter den 1 juli 1991.

Vid karolinska institutets institution för fysiologi III i Stockholm finns tre professorer som har tillkommit för medicinskt inriktad idrottsforskning. Institutionen tillhörde organisatoriskt gymnastik- och idrotthögskolan då den var en självständig högskoleenhet. Forskningsorganisationen fördes över till medicinska fakulteten vid KI 1977 men är lokaliserad till samma område som HLS institution för idrottslärarutbildning.

KIs tre professorer vid institutionen för fysiologi III har benämningen:

- fysiologi, särskilt kroppsövningarnas fysiologi
- fysiologi, särskilt arbetsfysiologi
- tillämpad fysiologi

Högskolan för lärarutbildning, HLS, har avsatt medel för en professur i:

- idrottspedagogik

Därutöver finns en professur vid KI i idrottsmedicin finansierad av Tipstjänst och försäkringsbolaget Folksam.

Trots att den grundläggande högskoleutbildningen på idrottsområdet i huvudsak har en pedagogisk inriktning är de fasta forskningsresurserna inom högskolan främst inriktade mot det human-biologiska området.

Sammanlagt finns det således inklusive de av HLS och KI inrättade professorerna, nio professorer i landet med inriktning mot idrottsområdet. Av dessa finns sex i Stockholm, två i Umeå och en i Linköping. Genom riksdagsbeslutet 1988 kom för första gången fasta forskningsresurser avsedda för idrottsforskning att lokaliseras utanför stockholmsområdet.

För 1989/90 har centrum för idrottsforskning anvisats 400 000 kr. för fristående kurser. Medlen fördelas efter ansökan till universitet och högskolor. Ambitionen är att stödja överbryggande kurser och kurser i forskarutbildningen inom idrottsområdet. I tablå 3 redovisas de kurser som innevarande budgetår erhåller ekonomiskt bidrag från centret.

Tablå 3. Fristående kurser i forskarutbildning 1989/90 som har stöd från centrum för idrottsforskning

Kurs		Universitet/ högskola
Kvinnor och idrott	5p	Umeå
Idrott och samhälle	5p	Stockholm
Idrottsämnets didaktik	5p	Göteborg
Idrotten och samhället	10p	HLS
Humanbiologi	10p	KI

Som framgår av tablå 2 stödjer centret även två kurser på grundutbildnings nivån.

5

Högre idrottsutbildning i de nordiska länderna

Högskoleutbildning på idrottsområdet förekommer i flera industriländer. Sedan många år pågår också en internationell diskussion om ämnet som högskoleämne. Frågan gäller närmast om ämnet idrott ska ses som ett eget vetenskapsområde eller ska betraktas som ett tvärvetenskapligt begrepp för traditionella vetenskapsområden som belyser olika aspekter av idrott.

Jag begränsar den internationella utblicken till förhållandena i våra nordiska grannländer, Danmark, Finland och Norge. I bilaga 1 redovisas omfattning, inriktning och organisation för de tre nordiska länderna högskoleutbildning på idrottens område.

Högskolan i de tre nordiska länderna har utbildning i idrott, i första hand för att tillgodose skolväsendets behov av idrottslärare. Samtidigt diskuteras och prövas nya utbildningar i idrott för verksamhet utanför skolväsendet. Idrottsrörelsen, fritids- och hälso- eller friskvårdssektorn ses som potentiella och växande områden med behov av kvalificerad arbetskraft med högskoleutbildning i idrott. Ansatsen finns i samtliga länder men man har kommit olika långt.

Inte bara omfattningen utan också organisationen av högre idrottsutbildning varierar mellan de nordiska länderna. Till en del är detta en återspeglning av skillnader i ländernas högskolesystem, men det är också ett uttryck för att idrottsämnets ställning i högskolan har utvecklats olika i de nordiska länderna. Den mest kompletta högskoleformen

finner man i Finland och Norge där utbildning, forskning och forskarutbildning existerar i en väl sammahållen organisation.

6 Några förutsättningar för idrottshögskolan

Som kartläggningen i det föregående visar är ämnet idrott i högskolan huvudsakligen kopplat till lärarutbildningen. Också för idrottshögskolan i Stockholm kommer medverkan i lärarutbildningen att vara en viktig uppgift. I samverkan med HLS får idrottshögskolan ett ansvar för den pedagogiska och didaktiska utvecklingen av ämnet idrott som undervisningsämne i grundskolan och gymnasieskolan.

Det innebär att idrottshögskolan kommer att vara beroende av lärarutbildningens organisation, idrottens ställning som skolämne, dimensioneringen av lärarutbildningen m.m. Som bakgrund till mitt förslag rörande idrottshögskolans uppgifter och ekonomi redovisar jag i det följande lärarutbildningens struktur och organisation samt de bedömningar som nu föreligger om behovet av lärare i ämnet idrott under det närmaste decenniet.

Idrottshögskolan bör också ha utbildningslinjer för andra arbetsmarknadsområden än skolan. Bl.a. idrottsrörelsens starka engagemang för en självständig högskola på idrottens område måste tolkas som att det finns ett behov av högskoleutbildad arbetskraft i idrott och fysisk fostran även inom andra sektorer. Eftersom det inte föreligger några bedömningar eller prognoser över efterfrågan, utanför skolområdet, på arbetskraft med högskoleutbildning i idrott är det inte möjligt att precisera behovets storlek. Ett indirekt stöd för att ett behov föreligger kan hämtas från våra nordiska grannländer där man en tid, framförallt i Finland, haft högskoleutbildning med idrottsinriktning för nya arbetsmarknadsområden och som varit ganska framgångsrik.

Jag pekar i det följande på några faktorer i samhällsutvecklingen som ger ett visst stöd för uppfattningen att högskoleutbildning med inriktning mot idrott har en arbetsmarknad även utanför skolväsendet.

Idrottshögskolan blir en självständig högskoleenhet för grundläggande utbildning. Det ger vissa bestämda betingelser för planering, organisation, genomförandet av utbildning, forskningsanknytning m.m. Som en bakgrund och för att underlätta en bedömning av idrottshögskolans ställning i högskolesystemet redovisar jag i bilaga 2 några principiella drag i högskolans struktur.

6.1 Lärarutbildningens struktur och dimensionering

Utbildning av lärare i ämnet idrott för grundskolan och gymnasieskolan förekommer vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm och högskolan i Örebro. Båda högskolorna är följaktligen beroende av lärarutbildningens organisation, dimensionering m.m.

Sjunkande elevkullar i grund- och gymnasieskolan återspeglas i minskad kapacitet för lärarutbildningen. För idrottslärarutbildningen har det medfört ganska betydande nedskärningar, särskilt i Örebro där basorganisationen nu börjar nå en nivå där ytterligare nedskärningar kan hota utbildningens existens. Men även för HLS gäller att flexibiliteten i organisationen minskar och en smidig anpassning till förändrade förutsättningar försvåras om basorganisationen för idrottslärarutbildning tillåts krympa alltför mycket.

6.1.1 Grundskollärlinjen och ämneslärlinjen

Hösten 1988 introducerades en ny grundskollärlinje. Utbildningen är organiserad som en allmän linje inom högskolan. Linjen ska med sina olika fördjupningar, specialiseringar och varianter ge en sammanhållen yrkesutbildning för den blivande grundskolläraren. I det sammanhanget är det nödvändigt att se grundskolan som en helhet.

Grundskollärlinjen har två grenar. Grenen för lärare i årskurserna 1–7, omfattar 140 poäng. Grenen har två fördjupningsalternativ; matematik och naturorienterade ämnen eller svenska och samhällsorienterade ämnen.

I utbildningen av lärare för årskurserna 1–7 kan ämnet idrott ingå med 15 poäng. I planeringen utgår UHÄ från att ca en fjärdedel av de studerande på grenen väljer att läsa idrott 15 poäng. Utbildningen äger rum vid respektive högskolenhet med lärarutbildning.

Grenen för årskurserna 4–9, omfattar i allmänhet 180 poäng och innehåller fyra olika specialiseringar. Ämnet idrott, kan ingå i kombination med svenska, matematik eller främmande språk och då omfatta minst 60 poäng.

Grundskollärlinjen med specialisering i idrott och annat ämne anordnas vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm och vid universitetet i Uppsala i samverkan med högskolan i Örebro.²⁴⁾

Den 1 juli 1988 inrättades en ny ämneslärlinje för gymnasieskolan och vuxenutbildningen som omfattar mellan 160 och 220 poäng beroende på specialisering. I kombination med idrott och annat ämne omfattar ämnet idrott 80 poäng. Någon antagning till ämneslärlinjen med kombinationen idrott och annat ämne har ännu inte skett. HLS anser i sin anslagsframställning för 1990/91–1992/93 att antagning till kombinationen bör anstå till dess tjänsteunderlaget i gymnasieskolan och vuxenutbildningen klarlagts. Det innebär förmodligen att de första studerande på linjen med kombinationen idrott och annat ämne kan börja sina studier tidigast hösten 1992.

Den nya grundskollärlinjen och ämneslärlinjen ger allmän behörighet till forskarutbildning. För särskild behörighet kan krävas kompletterande studier.

6.1.2 Idrottslärarlinjen

Den allmänna utbildningslinjen, idrottslärarlinjen om 120 poäng, är inrättad vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm och vid högskolan i Örebro. Jag utgår i mina överväganden från att idrottslärarlinjen, som en ettämneshögskola, kommer att finnas kvar som allmän linje i högskolan.

Specialidrottslärarutbildningen är en variant av idrottslärarlinjen som endast finns vid HLS. Den omfattar liksom idrottslärarlinjen 120 poäng. Den som följer specialidrottslärarutbildningen väljer som tillvalskurs en inriktning mot den egna specialgrenen, medan de studerande på idrottslärarlinjen följer en bredare upplagd tillvalskurs. Skillnaden i innehåll motsvarar mindre än en termins studier och är inte mer omfattande än att även specialidrottslärarutbildningen ger behörighet för tjänst som idrottslärare i grund- och gymnasieskolan.

Specialidrottslärarutbildningen är i första hand avsedd för yrkesverksamhet som administratör, instruktör och utbildningsledare inom idrottsrörelsens olika organisationer. Som jag tidigare nämnt har idrottsrörelsen ett avgörande inflytande över rekryteringen till utbildningen, och den har också tillkommit för att tillgodose idrottsrörelsens behov av kvalificerade ledare och tränare. Utbildningsministern har mottagit skrivelser från specialförbunden och RF som understryker specialidrottslärarutbildningens betydelse för idrottsrörelsen.²⁵⁾

Till höstintagningen 1989 har HLS organiserat om specialidrottslärarutbildningen utan att förändra innehållet. All utbildning som har betydelse för specialidrotten studeras under de två första åren. Därefter kan den studerande lämna utbildningen. Den som önskar behörighet som idrottslärare läser ett tredje år, helt inriktat på skolans behov.

6.1.3 Behovet av lärare i idrott

Under 1990-talet första år förutses en liten ökning i behovet av lärare i grundskolan och senare också i gymnasieskolan med inriktning mot id-

rott. I tablå 4 redovisas de antagningstal som UHÄ anger i sin anslagsframställning för 1990/91–1992/93 (för 1989/90 anges den faktiska antagningen).²⁶⁾

Tablå 4. I UHÄs anslagsframställning för 1990/91–1992/93 föreslagna antagningstal till lärarutbildning i idrott dels et-tämnesutbildning, dels i kombination idrott och annat äm-ne för grundskolans åk 4–9 och dels ämneslärare.

Linje/plats	1989/90	1990/91	1991/92	1992/93
<u>Idrottslärare</u>				
HLS*	69	69	69	69
Örebro	36	36	36	24
Summa:	105	105	105	93
<u>Grundskollärare</u>				
HLS	50	60	60	-
Örebro**	26	55	55	-
Summa:	76	105	105	
<u>Ämneslärare</u>				
HLS				24
Örebro**				24
Summa:				48

* Inklusive specialidrottslärarutbildning

**Grundskollärlinjen och ämneslärlinjen är inrättade vid universi-tetet i Uppsala. UHÄ föreslår att grundskollärlinjen, specialiseringen idrott och annat ämne, från 1990/91 inrättas även vid högskolan i Karl-stad med utbildning i idrott förlagd till Örebro.

En prognos över behovet av lärare i praktisk–estetiska ämnen i grund-och gymnasieskolan som utarbetats inom SÖ, visar på en kraftig upp-gång i behovet från mitten av 1990–talet.²⁷⁾ Orsaken är snabbt växande elevkullar som en följd av en inte helt förutsedd uppgång i födelsetalen

under slutet av 1980-talet. I följande tablå redovisas enbart den bedömning som SÖ-prognosen gör för examinationsbehovet av lärare med inriktning mot idrott.

Tablå 5. Det årliga examinationsbehovet för dels ettämneslärare i idrott, dels tvåämneslärare (lärare åk 4–9 och ämneslärare i gymnasiet) med specialiseringen idrott och annat ämne.
Källa: se texten.

Linje/År	1991– 1996	1996– 2001	2001– 2006	2006– 2011
Ettämneslärare	14	92	95	100
Tvåämneslärare	41	266	286	301

Tablåen visar examinationstal, dvs. önskar man ett givet år uppnå ett visst examinationstal måste antagningen till linjen tre, fyra år tidigare ligga mellan 10 och 20 procent högre.

Den prognos som utarbetats inom SÖ förutser ett ökat behov av lärare i idrott. Prognosen tycks vila på antagandet att ett ökat behov av idrottslärare i skolväsendet i första hand ska tillgodoses med tvåämneslärare.

För att uppnå en examination av 266 tvåämneslärare med kombinationen idrott och annat ämne exempelvis 1996/97 bör kanske redan 1992/93–1993/94 ca 300 studerande tas in på kombinationen, dvs. närmare tre gånger så många som UHÄ föreslår för 1990-talets två första år. Det motsvarar ett studerandeantal(årsstudieplatser) på mellan 450 och 600 studerande. Läger man därtill ca 300 studerande på idrottslärarelinjen, vid en årlig antagning av ca 100 studerande, blir det totala antalet studerande i ämnet idrott mellan 750 och 900, dvs. en fördubbling jämfört med nuläget.

6.2 En arbetsmarknad utanför skolan?

I våra nordiska grannländer provas utbildningar i idrott för yrkesverksamhet utanför det traditionella området, skolan. Inom det svenska högskoleväsendet är det framförallt i Halmstad och Umeå som man utvecklat linjer med idrottslig profil för yrkesverksamhet utanför skolväsendet. Erfarenheterna från främst Finland tyder också på att det finns en arbetsmarknad utanför skolområdet för högskoleutbildade som har ämnet idrott i sin examen. Dess omfattning är oklar, men att den är växande förefaller inte vara ett orimligt antagande. För detta talar den allmänt ökade fritiden, ett stort och sannolikt ökande intresse för fysisk aktivitet och den allt större uppmärksamhet som fysisk aktivitet har för befolkningens hälsotillstånd.

Arbetsmarknaden är heller inte statisk. När ett område utan högskoletraditioner får tillgång till högskoleutbildad arbetskraft stimuleras en utveckling mot mer kvalificerade uppgifter. Mål som inte tidigare har kunnat förverkligas, problem som förefallit olösliga, kan angripas och åtgärdas. Kunskapen inom området växer, och ekonomiska och personella resurser kan användas på ett nytt och kanske effektivare sätt. Jag skall i det följande peka på några faktorer som talar för att det finns en potentiell efterfrågan på arbetsmarknaden för kvalificerade kunskaper i idrott.

6.2.1 Idrotten i samhället

Idrotten utgör ett betydande inslag i samhället. För människors fritid och underhållning har den få konkurrenter. Den är viktig för befolkningens hälsa, den är normskapande och den är en inte obetydlig ekonomisk faktor.

Idrottsrörelsen är en av de största folkrörelserna. Omkring en tredjedel av den vuxna befolkningen är medlemmar i en idrotts- och/eller friluftsförening,²⁸⁾ närmare 2 miljoner motionerar regelbundet. Omkring 700 000 ägnar sig åt tävlingsidrott, dvs. innehar tävlingslicens, och antalet elitidrottare uppskattas till ca 7 000.²⁹⁾

RF, som är huvudorganisation för svensk idrott, har 61 specialförbund med närmare 27 000 föreningar och sektioner och sammanlagt 450 000 ideellt arbetande idrottsledare. Antalet anställda inom rörelsen uppskattas till ca 4 500.³⁰⁾

Idrott är underhållning och nöje. Närmare 3 miljoner besöker någon gång under året ett idrottsevenemang. Ett sportprogram i TV ses av i genomsnitt 1,2 miljoner. Ca 9 procent av sändningstiden i TV och 4 procent i radio upptas av sportprogram. En mätning från 1985 visar att exempelvis Dagens Nyheter avsätter 12 procent av det redaktionella utrymmet åt sporten.

Idrotten är en betydande ekonomisk faktor. Omfattande samhällsstöd utgår till idrotten och idrottsrörelsen. År 1985 var stödet ca 1,5 miljarder kr., varav kommunerna svarade för 80 procent, staten för 17 procent och landstingen för 3 procent. Därutöver har idrottsrörelsen inkomster från biljettförsäljning, avgifter, lotterier, från sponsorer m.m.

Kommunernas driftskostnader för idrotts- och motionsanläggningar uppgick 1985 till ca 4,6 miljarder kr. samtidigt som 800 milj. kr. investerades i nya anläggningar. Hushållens utgifter för motion och idrott, utrustning, avgifter m.m., uppgick samma år till ca 4,7 miljarder kr.

Fysisk aktivitet är hälsobefrämjande och ett väsentligt inslag i friskvården. Samtidigt förorsakar idrottsskador samhällsekonomin kostnader i sjukvården och genom frånvaro från arbetet.

Idrotten berör många människor och är samtidigt en ekonomisk faktor. Det är inte svårt att identifiera en rad olika uppgifter, utanför skolväsendet, som kvalificerade ledare, tränare, administratörer och ekonomer inom idrottsrörelsen, inom den kommunala fritidsförvaltningen, landstingens sjuk- och friskvård, turistbranschen, större företags personalavdelningar, som egenföretagare m.m. där det finns ett behov av arbetskraft med kvalificerade kunskaper i idrott, motion, fysisk aktivitet m.m.

6.2.2 Efterfrågan på arbete inom idrottsområdet

Det är en vanlig uppfattning, inom bl.a. HLS, att många av dem som söker till idrottslärarlinjen räknar med att arbeta med idrott utanför skolväsendet. Som jag tidigare redovisat är också idrottspedagoglinjerna i Halmstad och Umeå attraktiva. Till sammanlagt 274 nybörjarplatser, se tablå 1, hösten 1989 var det närmare 5 400 sökande. Många söker visserligen samtidigt till flera linjer, men det tyder ändå på ett imponerande intresse för högskoleutbildning med inriktning mot idrottsområdet. Även om det inte går att exakt ange arbetsmarknadens omfattning eller inriktning är det uppenbart att de studerande själva anser att det existerar en arbetsmarknad utanför skolväsendet för högskoleutbildade i idrott och fysisk fostran. Också detta är en signal om att det finns en efterfrågan på personer med en sådan yrkesinriktning.

Det föreligger två mindre uppföljningar av examinerade från idrottspedagoglinjerna i Umeå och Halmstad.³¹⁾ Studierna kan inte ligga till grund för några mer långtgående slutsatser om arbetsmarknaden för högskoleutbildade inom idrottsområdet men innehåller några intressanta observationer. Det bör dock hållas i minnet att linjerna i Halmstad och Umeå inte innehåller utbildning i kroppsövningar och fysisk aktivitet.

Studierna visar att nästan samtliga som har genomgått idrottspedagoglinjen har erfarenhet som tränare och ledare inom idrottsrörelsen. De har också följt olika kurser i idrott utanför högskolan. Av dem som slutfört sin utbildning och var yrkesverksamma ansåg över hälften att deras arbetsuppgifter låg i linje med utbildningen. Många var verksamma inom kommunernas fritidsförvaltningar men en stor grupp arbetade inom olika idrottsföreningar och specialförbund.

6.2.3 Fritidsledarutbildning

Fritidsledaren befinner sig på en arbetsmarknad som kan bli aktuell för examinerade från idrottshögskolan. I vissa sammanhang upplevs redan idag idrottspedagogerna som en konkurrerande yrkesgrupp. Utbild-

ningen vid idrottshögskolan kan komma att uppfattas på ett liknande sätt och på arbetsmarknaden kan det registreras som att ytterligare en nivå tillkommit i befattningshierarkin inom området idrott och fysisk fostran.

Tillkomsten av en idrottshögskola tillsammans med ett växande intresse inom högskolan för utbildning inom idrottsområdet anser jag motiverar att närmare överväga fritidsledarutbildningens ställning inom folkhögskolan och fritidsledarens framtida arbetsmarknad. Folkhögskolekommittén bör få i uppgift att, mot bakgrund av att en högskoleenhet etableras med inriktning mot idrottsområdet, granska folkhögskolornas fritidsledarutbildning.

6.3 Sammanfattande kommentar

Prognosen över examinationsbehovet av lärar i idrott för skolväsendet, som tagits fram inom SÖ, visar på ett kraftigt ökat behov av lärare med inriktning mot idrott under 1990-talets senare hälft. Enligt prognosen ska behovet i första hand täckas genom en ökad examination av lärare med idrott i kombination med annat ämne.

För idrottshögskolan, som kommer att bli en förhållandevis liten högskola, är det angeläget att de ökade anspråk som detta ställer på medverkan i lärarutbildningen klarläggs på ett tidigt stadium inför varje läsår. En liten högskola har väsentligt mindre förutsättningar för flexibilitet och anpassning i den samlade organisationen än en större högskoleenhet. Samtidigt är beroendet av andra högskolor och universitet stort.

HLS planering av lärarutbildningen i idrott bör därför ske i nära samverkan med idrottshögskolan. En effektiv planering underlättas av att det nu införs treårsbudgetering i högskolan.

Om SÖs bedömning realiseras i faktiska dimensioneringstal ger lärarutbildningen ett tillräckligt studerandeunderlag för att trygga en stabil

basorganisation såväl för idrottshögskolan som för institutionen för idrott vid högskolan i Örebro.

Men det finns en arbetsmarknad för högskoleutbildade med inriktning mot idrottsområdet även utanför skolväsendet. Erfarenheterna från våra nordiska grannländer tillsammans med idrottens ställning som ekonomisk faktor och samhällsfenomen ger stöd för en sådan uppfattning liksom det stora intresset för högskoleutbildning i idrott. Det är däremot inte möjligt att bedöma arbetsmarknadens storlek eller mer precisa inriktning.

Samtidigt måste man ha tilltro till arbetsmarknadens dynamiska förmåga. När ett så stort samhällsområde som idrotts- och fritidssektorn tillförs kvalificerad arbetskraft leder det till att området utvecklas, nya arbetsuppgifter tillkommer, som ökar efterfrågan på högskoleutbildade osv.

Idrottsrörelsen kommer att utgöra en av flera arbetsmarknader för dem som utbildar sig vid idrottshögskolan. För idrottsrörelsen är det också angeläget att kunna rekrytera högskoleutbildade med förmåga att se idrottens och idrottsrörelsens behov och problem med utgångspunkt från rörelsen själv. Idrottsrörelsen, RF och specialförbunden, utgör dock en begränsad arbetsmarknad. Antalet anställda i RF och specialförbunden anges till ca 4 500 varav en betydande del inom ramen för arbetsmarknadspolitikens åtgärder. De största insatserna inom idrottsrörelsen kommer även i fortsättningen genom ideella arbetsinsatser.

Sammantaget talar detta för att idrottshögskolans kapacitet för utbildningar utanför skolektorn bör byggas upp successivt. Utbudet bör bestå av fristående kurser och kortare linjer för dels fortbildning och vidareutbildning, dels som komplettering till annan högskoleutbildning. De första åren får ses som en period av kreativitet och nyskapande.

Som framgår av bilaga 2 ger högskolelagen stort utrymme för högskolornas eget förnyelsearbete. De bestämmer i stor utsträckning själva hur arbetet ska organiseras och genomföras. De nya reglerna om behörighet och urval till högskolan som träder i kraft 1991, innebär att varje hög-

skola kan utforma lokala regler för särskild behörighet till fristående kurser och lokala linjer. Centrala utbildningsplaner förekommer i princip endast för linjer inom vård-och utbildningsområdet. Ansvaret för utbildningens uppläggning och innehåll är i allt väsentligt en lokal fråga.

7 Idrottslärarlinjen vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm

Institutionen för idrottslärarutbildning har ansvaret för utbildningen av idrottslärare vid HLS. Institutionen bildades när den tidigare självständiga gymnastik- och idrottshögskolan (GIH) införlivades med HLS i samband med högskolereformen 1977. GIH, med anor från 1800-talet, hade också egna fasta resurser för forskning inom fysiologi. Dessa flyttades över till karolinska institutet med beteckningen institutionen för fysiologi III. Institutionen för idrottslärarutbildning använder sig fortfarande av det gamla namnet; gymnastik- och idrottshögskolan, GIH.

Institutionen är centralt belägen i Stockholm men lokalmässigt skild från HLS huvudbyggnad. Lokalerna är väl samlade och lämpliga för inomhusidrott och lektionsundervisning. Institutionen har inte tillgång till egna utomhusanläggningar för sommar- eller vinteridrotter. Vanligtvis används den närbelägna stadionanläggningen och Östermalms idrottsplats men även andra idrottsanläggningar i och utanför Stockholm utnyttjas.

Utrustning för viss forsknings- och utvecklingsverksamhet finns bl.a. vid det idrottsvetenskapliga laboratoriet. Karolinska institutets institution fysiologi III är samlokaliserad med institutionen för idrottslärarutbildning.

Jag har underhand bett byggnadsstyrelsen att granska förutsättningarna för att förlägga en självständig idrottshögskola till de lokaler som nu inrymmer HLS institution för idrottslärarutbildning. Bl.a. på grundval härav gör jag den bedömningen att befintliga lokaler för inomhusid-

rott och lektionsundervisning har tillräcklig omfattning och kvalitet för en idrottshögskola med ungefär lika många lärare, övrig personal och studerande som nu finns vid institutionen. Efter en smärre upprustning och omdisponering bör lokalutrymmen också vara tillräckliga för att hysa den personalökning som en självständig högskoleenhet kräver i förhållande till vad som för närvarande finns vid institutionen. Däremot är det knappast möjligt att utan investeringar i nya lokaler klara en större personalökning än den jag föreslår i det följande.

Institutionen saknar institutionsstyrelse men har en egen linjenämnd. Linjenämnden har ansvaret för idrottslärarlinjen med dess variant specialidrottslärarutbildning. Linjen är en allmän linje i högskolan. Linjen ges i sin helhet vid institutionen som bl.a. har en egen pedagogisk enhet.

Antalet nybörjarplatser på idrottslärarlinjen läsåret 1989/90 är 69 varav 45 avser specialidrottsutbildningen. Det ger 207 årsstudieplatser vid institutionen. Vid HLS antogs till grundskollärarlinjen (åk 4-9) med specialiseringen 60 poäng idrott och annat ämne förra året 25 studerande och i år 50. Ökningen fastställdes lokalt av HLS i samråd med UHÅ och motiverades av det sammanlagda rekryteringsläget för grundskollärarlinjen. Ämnesstudierna i idrott, som är förlagda till institutionen för idrottslärarutbildning, är integrerade med övriga utbildningsmoment i linjen och sträcker sig över hela utbildningstiden.

Innevarande år ges tre fristående kurser om 20 poäng, samtliga som distansundervisning. Kursen i idrottsvetenskap-högre idrottsledarutbildning ges i samverkan med Bosön. Antalet studerande är sammanlagt 69, vilket motsvarar drygt 30 årsstudieplatser. Därutöver ges fortbildningskurser för bl.a. lärare på mellan 1 och 2 poäng för sammanlagt drygt 80 studerande. Även en del uppdragsverksamhet förekommer.

Idrottslärarlinjen ger allmän behörighet till forskarutbildning. För särskild behörighet krävs kompletterande kurser. Eftersom ämnet idrott inte existerar som en vetenskaplig disciplin måste den särskilda behörigheten sökas i ett traditionellt universitetsämne. För de studerande vid institutionen för idrottslärarutbildning söks behörigheten i allmänhet inom områdena pedagogik eller medicin-fysiologi.

Antalet verksamma lärare vid institutionen för idrottslärarutbildning är för närvarande 20, varav tre på deltid. Av dessa är sex forskarutbildade med licentiat- eller doktorsexamen. Övriga har i huvudsak gymnasistikdirektörsutbildning. Tjänsteorganisation består av 13 tjänster som högskoleadjunkt, fyra högskolelektorer och en professor (se nedan). Lärarnas ämnesinriktning är; sex pedagogik, tre fysiologi, en biomekanik. Övriga har en inriktning mot gymnastik och olika specialidrotter.

Av lärarkåren är drygt 40 procent 50 år eller äldre. En dryg tredjedel är över 55 år.

Institutionens administrativa personal omfattar 14 anställda på drygt 12 tjänster.

Kansliets uppgift är bl.a. att handha administrationen av utbildningen, handlägga ärenden rörande uppdragsverksamhet, antagningen till specialidrottslärarutbildningen och fristående kurser, ekonomi, budget, personal m.m. Kansliet består av en byrådirektör, en förste byråsekreterare och en byråassistent, samtliga på heltid.

Biblioteket består av tre tjänster fördelade på en bibliotekarie, en biblioteksassistent och en biblioteksbiträde, samtliga på heltid.

Vaktmästeriet har bl.a. ansvaret för lokaluthyrning, material och AV-utrustning samt datorutrustningen. Det består av tre anställda fördelade på 2,5 tjänster.

Telefonväxeln har två anställda på deltid (55 procent vardera).

Lokalvården har två tjänster på heltid och 1 tjänst på deltid.

Sammanlagt finns det 30,6 tjänster på institutionen för idrottslärarutbildning fördelade på 34 personer. Ytterligare resurser finns vid HLS centrala förvaltning med uppgifter som är av direkt betydelse för institutionen. Därutöver föreskriver UHÅ³²⁾ att innehavarna av de tre professurerna vid institutionen för fysiologi III ska meddela undervisning inom grundutbildningen vid HLS med 43 lektionstimmar vardera per läsår.

I tjänsteorganisationen för institutionen har medräknats den professur i idrottspedagogik vid institutionen för pedagogik vid HLS, vars tjänstgöring avser avdelningen för idrottspedagogik. Verksamheten är företrädesvis förlagd till institutionen för idrottslärarutbildning.

Som för övriga institutioner vid HLS finansieras verksamheten vid institutionen för idrottslärarutbildning i huvudsak över HLS budget. Institutionen tilldelas medel för grundläggande utbildning, fristående kurser, forskningsanknytning av grundläggande utbildning m.m. av HLS. Vissa delar av verksamheten som gemensam förvaltning, bibliotek och lokalvård finansieras direkt av HLS. Av institutionens 12 tjänster för administration m.m. avlönas 7,5 tjänster med institutionsmedel och 5,5 tjänster via de gemensamma resurserna. Institutionen förfogar över ett donationskapital på drygt 2 milj. kr.

8 Centrum för idrottsforskning

Den 1 juli 1988 inrättades centrum för idrottsforskning.³³⁾ Organisatoriskt är centrum en gemensam inrättning för universitetet i Stockholm, karolinska institutet och högskolan för lärarutbildning i Stockholm och är därmed underställt styrelserna för de tre enheterna. Centret skall emellertid även ha ett nära samarbete med övriga högskoleenheter i landet som bedriver utbildning och forskning inom idrottsområdet. Centret har till uppgift att samordna forskningen inom området och har därmed i praktiken ett riksansvar för idrottsforskningen vid universitet och högskolor.

Centrets uppgifter är att:

- bedriva forskning inom idrottens område och verka för samordningen av forskningen inom detta område,
- bedriva fristående kurser med syfte att föra ut aktuella forskningsresultat och därvid beakta såväl nationella som regionala utbildningsbehov samt
- åta sig externt finansierade uppdrag.

Centret leds av en styrelse som består av en ordförande och åtta ledamöter. Samtliga utses av regeringen. Ledamöter och suppleanter kommer från olika delar av landet. Styrelsen utser en av professorerna vid centret att vara föreståndare i högst tre år.

För centrums verksamhet utgår medel motsvarande kostnaderna för tre befintliga professurer vid KI och vissa resurser i anslutning till dessa samt vissa forskningsresurser inom området vid HLS. Till centret utgår

även resurser motsvarande en professur i idrottshistoria samt vissa kringresurser.

För budgetåret 1989/90 avsätts för centrum för idrottsforskning från anslaget till KI under medicinska fakulteterna 3 126 000 kr., från anslaget till HLS under samhällsvetenskapliga fakulteterna m.m. 480 000 kr. samt från anslaget till universitet i Stockholm under humanistiska fakulteterna 511 000 kr.

Detta innebär att de nuvarande tre professurerna vid KIs institution för fysiologi III och professuren i idrottspedagogik vid HLS (egentligen HLS forskningsmedel inom området) är knutna till centrum för idrottsforskning samtidigt som de tillhör sina respektive institutioner vid HLS respektive KI. Även den nyinrättade professuren i idrottshistoria vid universitetet i Stockholms kommer, efter att den tillsatts, knytas till centret.

Centrum för idrottsforskning har 400 000 kr. innevarande budgetår för fristående kurser. Medlen tillförs centret över HLS anslag för lokala och individuella linjer samt fristående kurser.

Vid fördelningen av medlen för fristående kurser tillämpar centret principen att i första hand stödja överbyggande kurser och kurser i forskarutbildningen med idrottslig inriktning.

Professuren i idrottshistoria kommer att tillsättas efter den 1 juli 1991. De medel som avsätts för professuren används under övergångsperioden för kompetensuppgygnad inom det aktuella området.

Centrum för idrottsforskning har existerat i drygt ett år. Det är för tidigt att dra några mer långtgående slutsatser om centrets verksamhet och funktion.

9 Idrottens forskningsråd

För att stödja forskning och utveckling inom idrottsområdet har Riksidrottsförbundet, RF, inrättat idrottens forskningsråd, IFR. Rådets ledamöter utses av RF och har en vetenskaplig förankring. Under 1988/89 fördelade IFR 2,4 milj. kr. till 91 sökande bland 158 ansökningar.

10 Idrottshögskolans uppgifter – aktuella förslag

Jag redovisar i det följande huvuddragen i de förslag och synpunkter på uppgifter, organisation m.m. för en självständig idrottshögskola som förts fram dels av institutionen för idrottslärarutbildning i samband HLS anslagsframställning för 1990/91–1992/93, dels av idrottsrörelsen. Jag har mottagit skrivelser om uppgifter, organisation m.m. för en idrottshögskola från centrum för idrottsforskning och personalen vid institutionen för idrottslärarutbildning, som jag även redovisar nedan.

10.1 Förslag som förts fram inom HLS

I sitt bidrag till HLS anslagsframställning för 1990/91–1992/93 argumenterar institutionen för idrottslärarutbildning för en självständig högskola på idrottsområdet med placering i Stockholm. Idrott som akademiskt ämne bör stärkas och ha benämningen idrottsvetenskap. Det bör vara möjligt att erbjuda fördjupningskurser för forskarutbildning i ämnet idrott och fil. kand-examen i idrott i kombination med andra ämnen, t.ex. ekonomi, administration och journalistik.

Institutionen upprepar ett tidigare framfört förslag om att 20 platser vid specialidrottslärarutbildningen ska avsätts för en alternativ studiegång. De studerande ska kunna avbryta studierna efter två år och då ha en utbildning inriktad mot idrottsrörelsens behov. Det tredje året ska man antingen kunna läsa för behörighet som idrottslärare eller komplettera med kurser i företagsekonomi, administration, idrottsmedicin eller motsvarande. Behörighet för tjänst som idrottslärare erhålls alltså

det tredje året. Specialidrottslärarutbildningen har, från och med innevarande läsår delvis omorganiserats efter de här intentionerna.

För att få erfarenhet och kompetens för utbildning på nivå 41–60 poäng i den nya lärarytbildningen vill institutionen starta 20-poängskurser i:

- idrott, didaktik och metodik
- specialundervisning – fysisk träning för fysiskt och psykiskt handikappade
- friskvård
- idrottspedagogik
- idrottsvetenskap (21–40 p)
- motorisk utveckling och inläring (5 p)

Institutionen föreslår att idrottslärarlinjen delas upp i en institution för idrott, med uppgift att svara för utbildning och forskning som avser fysisk fostran och idrott, och en institution för idrottslärarytbildning.

10.2 Idrottsrörelsens synpunkter

Idrottsrörelsen har pekat på bristande enhetlighet i högskolans utbud av linjer och kurser på idrottsområdet.³⁴⁾ Den anser att högskolans utbildningar med inriktning mot idrottsområdet bör samordnas, och i samordningen bör vävas in den kvalificerade idrottsutbildning som ges utanför högskolan. Högskole-examen i idrott bör kunna erhållas genom att kombinera studier vid olika högskolor med idrottsrörelsens centrala kurser och fritidsledarutbildning. En sådan samordning av idrottsutbildningen mellan olika utbildningsanordnare skulle, enligt idrottsrörelsen, utgöra, "Idrottens högskola".

Idrottsrörelsen har i olika sammanhang också understrukt behovet av en självständig högskoleenhet med inriktning mot idrott – "Sveriges Idrottshögskola". I det internationella samarbetet inom idrottsutbildning och idrottsforskning saknar svensk idrott den tillgång som idrotten i många andra länder har, nämligen att kunna repliera på en fackhögskola på idrottsområdet.

Högskolan ska utbilda kvalificerade tränare, administratörer inom idrottsrörelsen m.m. Idrottshögskolan ska kunna erbjuda såväl fristående kurser som fullständiga utbildningslinjer och forskarutbildning. "Sveriges Idrottshögskola" bör ha institutioner i humanbiologi, samhällsvetenskap och idrott. Ett av målen för idrottshögskolan bör vara att utveckla ämnet idrottsvetenskap som ett vetenskapligt högskolämne i grundutbildning och forskarutbildning.

10.3 Skrivelse från centrum för idrottsforskning

Enligt direktiven ska jag föreslå en samordning av verksamheten vid den nya högskoleenheten och centrum för idrottsforskning. Styrelsen för centret har i en skrivelse redovisat sin syn på samordningen med idrottshögskolan samt förslag på högskolans organisation och uppgifter.

Centrets styrelse anser att centrum för idrottsforskning ska bibehålla nuvarande uppgifter och representation. De uppgifter som åvilar idrottens forskningsråd bör föras över till centret liksom rådets forskningsmedel och övriga resurser. Forskningsmedlen ska fördelas av ett expertorgan inom centrum för idrottsforskning som har den sammansättning som rådet har för närvarande.

Till centrum för idrottsforskning bör vidare knytas samtliga professurer med idrottslig inriktning i landet, dvs. också professurerna i idrottsmedicin och idrottspedagogik i Umeå, professuren i idrottsmedicin i Linköping och professuren i idrottsmedicin vid KI.

Vid idrottshögskolan ska bedrivas grundutbildning och forskning inom det idrottsvetenskapliga området. Detta förutsätter, menar centret, en delad institutionsorganisation mellan idrottshögskolan, HLS, KI och universitetet i Stockholm. KIs institution för fysiologi III och professuren i idrottsmedicin bildar en institution för humanbiologi och idrottsmedicin vid idrottshögskolan. Professuren i idrottspedagogik med kringresurser vid HLS bildar en institution för beteendevetenskap, och professuren i idrottshistoria med kringresurser vid universitetet i Stockholm bildar en institution för idrottshistoria.

Professorerna ska även i fortsättningen vara anställda vid respektive högskola men får enligt förslaget en dubbel anknytning, dvs. både till idrottshögskolan och den egna högskolan. Undervisningskyldighet och forskning skall komma såväl den egna högskolan som idrottshögskolan till del. Detta förhållande bör råda åtminstone under en övergångstid, eftersom det initialt kan vara värdefullt för idrottshögskolan att luta sig mot etablerade högskolor.

En institution för idrottsvetenskap bör byggas upp vid idrottshögskolan och om erforderlig kompetens finns, bör en professur i idrottsvetenskap tillskapas redan från högskolans start. Vidare bör två s.k. linjegrupper etableras vid högskolan. Den ena linjegruppen ansvarar för ämnet idrott inom olika lärarutbildningar. Den andra ansvarar för olika idrottsledarutbildningar och idrottsvetenskapliga "fil.kand"-utbildningar och fristående kurser i samarbete med Bosöns folkhögskola.

En utbildnings- och forskningsnämnd bör inrättas direkt under den nya högskolans styrelse med uppgift att samordna utbildningen och forskningen inom idrottens område i Stockholm. I nämnden skall bl.a. ingå representanter för de etablerade forskningsinstitutioner vid KI, HLS och universitetet i Stockholm samt idrottshögskolans institution för idrottsvetenskap.

10.4 Skrivelse från personalen vid HLS institution för idrottslärarutbildning

I en skrivelse redovisar lärare och övrig personal vid HLS institution för idrottslärarutbildning sina synpunkter på uppgifter, organisation och resurser för en självständig idrottshögskola. Man utgår i skrivelsen från att den nya idrottshögskolan skall förläggas till institutionens nuvarande lokaler.

I skrivelsen föreslås sammanfattningsvis följande:

- all lärarutbildning i ämnet idrott, vid HLS, skall ske vid idrottshögskolan,
- en institution för idrottsvetenskap inrättas (med inriktning mot ämnesteori, didaktik och metodik),
- lärarna vid idrottshögskolan ska kunna bedriva forsknings- och utvecklingsarbete i tjänsten,
- den pedagogiska och fysiologiska forskningen ska, som nu är fallet i förhållande till institutionen, vara samlokaliserad med idrottshögskolan,
- institutionen för fysiologi III, HLS idrottspedagogiska avdelning och den tillkommande verksamheten inom det idrotthistoriska området vid universitetet i Stockholm ska tillhöra både de fakultetet i Stockholm de nu tillhör och den självständiga idrottshögskolan.

Professorerna vid de tre institutionerna, HLS idrottspedagogiska avdelning, KIs institution för fysiologi III och historiska institutionen vid universitetet i Stockholm skall ha undervisningsskyldighet vid idrottshögskolan. Resurser ska tillställas idrottshögskolan för att täcka de merkostnader som kan uppstå till följd av att institutionerna är organisatoriskt knutna till idrottshögskolan.

Beträffandet centrum för idrottsforskning föreslås i skrivelsen att även centret förs till idrottshögskolan. Därmed skulle idrottshögskolan få ett riksansvar inom idrottens område och dess kringvetenskaper. Idrottshögskolans bibliotek föreslås bli ansvarsbibliotek inom idrottens område.

I skrivelsen understryks att resurser måste tillföras idrottshögskolan för personal, nybyggnation m.m.

10.5 Sammanfattande kommentar

I de förslag till uppgifter för idrottshögskolan som redovisas ovan utkristalliserar sig främst två utbildningsområden. Det ena området är utbildning av lärare i idrott för det allmänna skolväsendet. Det andra avser utbildningslinjer med inriktning mot idrottsrörelsens behov.

Det har i debatten om tänkbara uppgifter för idrottshögskolan påpekats att det är en skillnad mellan skolans mål för undervisning i ämnet idrott och de mål idrottsrörelsen vill uppnå med högskoleutbildning i idrott. Synpunkter med den här innebörden har bl.a. framförts i en skrivelse från högskolan i Örebro.

Det är förmodligen så att skolan och idrottsrörelsen har olika behov och intressen när det gäller inriktning och uppläggning av högskoleutbildning i ämnet idrott. Skillnaden skall dock inte överdrivas. Idrottsrörelsen omfattar inte enbart elitidrott utan engagemanget är bredare och inbegriper även friskvård, barn- och ungdomsidrott, handikappidrott m.m. Att inom ramen för en och samma fackhögskola bedriva utbildning som vänder sig mot olika avnämare bör inte vålla några svårigheter och möjligheten till samordning vid planering, organisering m.m. av linjer för olika yrkesområden bör vara betydande. Däremot kan det inom en och samma utbildningslinje vara svårt att tillgodose både skolans och idrottsrörelsens behov. Det har påpekats att denna konflikt återspeglas i specialidrottslärarutbildningens mål och innehåll.

Idrottshögskolan är en fackhögskola på idrottens område som ska utbildas för olika sektorer av arbetsmarknaden. Det är viktigt att högskolans ledning uppmärksammar de intressekonflikter som kan uppstå mellan olika avnämare och att utbildningsplaner och kursplaner tydligt anger mål och syfte för högskolans utbildningslinjer. Samtidigt anser jag att det förslag till utbildningar för idrottshögskolan som utarbetats inom institutionen för idrottslärarutbildning, inom idrottsrörelsen m.fl. tyder på en medvetenhet om problemet. De förslag till utbildningar, linjer och kurser, som redovisats från olika håll utgör en bra grund för att planera och organisera idrottshögskolans utbildningsutbud.

Behovet av nära samverkan mellan utbildning och forskning på idrottsområdet framhålls genomgående. Det finns en allmän önskan att åstadkomma en vetenskaplig utveckling av ämnet idrott, som exempelvis tar sig uttryck i att ämnet som högskoleämne bör benämnas idrottsvetenskap. Centrum för idrottsforskning samt personalen vid institutionen för idrottslärarutbildning förespråkar att nuvarande forskningsresurser vid centret bör som institutioner tillhöra både nuvarande respektive högskoleenhet och idrottshögskolan. Som jag redovisar i bilaga 2 är institutionssamverkan mellan olika högskolor och universitet en fråga för styrelserna för berörda enheter.

Centrum för idrottsforskning föreslår att centrets nuvarande uppgifter och representation bibehålls. Det förutsätter enligt min uppfattning att centret har samma förhållande till idrottshögskolan i Stockholm som till övriga högskoleenheter som erbjuder grundläggande utbildning med inriktning mot idrottsområdet.

Sammantaget visar redovisningen att det finns många förslag och synpunkter på uppgifter för idrottshögskolan. Det föreligger dock inga konkreta utbildningsplaner eller kursplaner för linjer med inriktning mot idrott utanför skolområdet. Att ta fram sådana planer blir en viktig uppgift för den interimsstyrelse som jag föreslår i det följande, för att förbereda inrättandet av den nya högskoleenheten.

11 Internationella frågor

Idrott och framförallt elitidrott är starkt internationaliserad. Högre utbildning på idrottsområdet finns i de flesta industriländer och det bedrivs också på många håll en avancerad idrottsforskning. Fysisk aktivitet som inslag i friskvård är ett tema som behandlas i flera länder.

Enligt direktiven ska jag pröva hur mina förslag står i relation till EGs regler och system inom motsvarande ämnesområden. Idrotten ligger utanför Rom-traktatet men idrotten berörs av arbetet med att förverkliga EGs inre marknad. Följande områden upptar just nu ett intresse inom EG:

- främjandet av en gemensam idrottspolitik i EG
- fri rörlighet för idrottens utövare
- idrott, sponsoring och massmedia i EG
- fri rörlighet för idrottens ledare, läkare, instruktörer m.fl.

För närvarande diskuteras inom EG möjligheten att formulera enhetliga miniminormer för idrottsledares och instruktörers utbildning och jämförbarhet av examina. Vidare har aktualiserats program för idrottsledare av samma karaktär som studerandeutbytesprogrammet ERASMUS. EG har också diskuterat ett närmare forskningssamarbete på idrottens område antingen genom samordnade forskningsinsatser eller genom gemensamma institutioner och laboratorier för t.ex. insatser i kampen mot doping.

EG-kommissionens verksamhet på idrottsområdet tar sin utgångspunkt i en särskild skrivelse (COM 88/331) från juli 1988 om medborgarnas Europa, ställd till Europaparlamentet. I skrivelsen slås fast att kultur-

och mediafrågorna är oundgängliga medel för att befästa den europeiska identiteten och EGs framtoning utåt. Integrationsarbetet kräver att ungdomen rycks med och blir delaktig i processen. Därför krävs också insatser inom utbildning, språk, ungdoms- och idrottsutbytet.

Det mellanstatliga idrottssamarbetet i Väst-europa har hittills främst ägt rum inom ramen för Europarådet. Rådet har haft stor betydelse för informationsutbytet men har också bidragit till konkreta samordningsinsatser när det gäller läktarvåld, handikappidrott, idrott för alla m.m.

Att en självständig högskola på idrottens och den fysiska fostrans område nu etableras i Sverige har enligt min uppfattning ingen negativ inverkan på våra möjligheter att delta i ett europeiskt samarbete inom den högre utbildningen och forskningen på idrottsområdet. Tvärtom kan högskolan underlätta exempelvis ett svenskt deltagande i ett internationellt utbyte på området genom att idrotten får en starkare profilering inom högskoleområdet.

12 Mitt förslag

Direktiven anger förhållandevis klart villkoren för en ny idrottshögskola. Det är frågan om en självständig högskola för grundläggande utbildning på idrottens område med lokalisering till Stockholm. Dessutom gäller för mitt arbete att utrymmet för eventuella reformer måste skapas genom omprioriteringar. Detta tillsammans med det material som redovisats utgör förutsättningen för mitt förslag.

12.1 Den nya idrottshögskolan

Mitt förslag innebär att institutionen för idrottslärarutbildning, vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm, bryts ur högskolan för att bilda en självständig statlig högskoleenhet för grundläggande utbildning på idrottens område. Förutsättningen för att en självständig idrottshögskola i Stockholm ska kunna etableras inom rimlig tid är att man utgår från den kompetens på området som finns vid HLS institution för idrottslärarutbildning.

Den nya högskoleenheten bör kallas idrottshögskolan i Stockholm. Som jag visat förekommer idrottsinriktad högskoleutbildning vid flera universitet och högskolor i landet. Fasta resurser för idrottsforskning finns, förutom i stockholmsområdet, i Linköping och Umeå. Forskning och utbildning på idrottsområdet kommer även i fortsättningen att förekomma vid flera universitet och högskolor.

Den geografiska spridningen av resurserna för utbildning och forskning på idrottens område har flera fördelar. Tillgängligheten till högskoleut-

bildning i idrott ökar, det underlättar fortbildning och vidareutbildning för yrkesverksamma inom idrottsområdet, förbättrar förutsättningarna för spridning av forskningsresultat m.m. Det är också en tillgång för RFs satsning på regionala utvecklingscentra.

Benämningen idrottshögskolan i Stockholm knyter an till den gängse benämningen inom högskoleområdet. Den implicerar att det inte föreligger kvalitativa skillnader mellan utbildningar beroende på organisatorisk hemvist. Kraven på kvalitet i utbildningen är desamma oavsett om en linje är organiserad vid en självständig högskoleenhet eller ingår i en större högskoleorganisation.

Idrottshögskolan i Stockholm blir i högskolelagens mening en självständig högskoleenhet. Den skall upptas i bilaga 1 till högskoleförordningen, dvs. inordnas i det normala regelverket för högskolan. Någon särskild instruktion för idrottshögskolan behövs inte.

Verksamheten vid idrottshögskolan bör starta den 1 juli 1992.

Lärare och övrig personal som har sin anställning vid HLS bör övergå till den nya idrottshögskolan. Regeringen bör medge att tillsättningen av de nya tjänsterna vid idrottshögskolan i Stockholm får ske utan ledigkungörande och med de personer som har motsvarande tjänster vid HLS den 30 juni 1992. Jag kommer i det följande att föreslå att det tillsätts en interimsstyrelse med uppgift att förbereda inrättandet av den nya högskolan.

Sammanfattningsvis föreslår jag,

- att HLS institution för idrottslärarutbildning med resurser bryts ur HLS och bildar en självständig statlig högskola för grundläggande utbildning i idrott,
- att den nya högskolan ska ha namnet idrottshögskolan i Stockholm,
- att idrottshögskolan inrättas den 1 juli 1992,
- att regeringen medger att tillsättningen av de nya tjänsterna vid idrottshögskolan i Stockholm får ske utan ledigkungörande och med

de personer som har motsvarande tjänster vid HLS den 30 juni 1992 samt att idrottshögskolan i Stockholm inordnas i det normala regelverket för högskolan, dvs. upptas i bilaga 1 till högskoleförordningen.

12.2 Idrottshögskolans lokalisering

HLS institution för idrottslärarutbildning är förlagd till lokaler som är skilda från HLS huvudanläggning. Lokalerna är relativt moderna och väl anpassade för praktisk och teoretisk undervisning i idrott. Institutionen är också sedan gammalt lokalmässigt samordnad med institutionen för fysiologi III vid KI. Den har också viss egen laborativ utrustning för utveckling och forskning.

HLS saknar egna uthomhusanläggningar för sommar- och vinteridrott i anslutning till institutionen för idrottslärarutbildning. Man utnyttjar närbelägna anläggningar men hyr också på olika ställen i stockholmsområdet. Inom institutionens nuvarande markområde är det inte möjligt att anlägga en större utomshusanläggningar för idrott.

Som jag tidigare framhållit anser jag, efter bl.a. kontakter med byggnadsstyrelsen, att institutionens lokaler är väl lämpade för en idrottshögskola av ungefär samma omfattning i fråga om antalet studerande och lärare som nu finns vid institutionen. Lokalkapaciteten för inomhusidrott och lektionsundervisning är tillfredsställande. Efter smärre upprustningsåtgärder och omdisponeringar är lokalutrymmena också tillräckliga för att den ytterligare personal som idrottshögskolan behöver ska kunna erbjudas tillfredsställande arbetslokaler. En högskola av den omfattningen och med de personalresurser jag här föreslår kan alltså inrymmas i HLSs nuvarande lokaler för utbildning i idrott. Däremot är det knappast möjligt att utan nyinvesteringar klara en expansion som innebär att ytterligare lärare och annan personal kommer att behöva arbetslokaler vid enheten.

Institutionens centrala läge i Stockholms innerstad har många fördelar för lärare och studerande, inte minst närheten till universitetet och

HLS. Samlokaliseringen med institutionen för fysiologi III är gynnsam för idrottshögskolan. Samtidigt inskränks handlingsutrymmet av att man saknar egna, fritt disponibla anläggningar för utomhusaktiviteter. För aktiviteter i skog och mark måste man söka sig till andra områden.

En lokalisering av idrottshögskolan till institutionen för idrottslärarutbildnings nuvarande lokaler ger goda förutsättningar för samverkan mellan högskolan och RFs folkhögskola och anläggningar vid Bosön. Den nya högskolan beslutar själv om samverkan med andra organisationer och institutioner. Detsamma gäller naturligtvis idrottsrörelsen. Men med den kapacitet som finns vid Bosön förefaller det rationellt att eftersträva samarbetsformer som gör det möjligt att förlägga olika utbildningsmoment, kurser eller delar av utbildningslinjer till Bosön. Överhuvudtaget bör idrottshögskolan i planering av linjer och kurser beakta den utbildning som förekommer vid Bosöns folkhögskola. Samtidigt anser jag att det finns skäl för idrottsrörelsen att se över den utbildningsverksamhet som äger rum vid Bosön, och vad det beträffar även vid Lillsved, mot bakgrund av att det etableras en självständig högskola med inriktning mot idrott i Stockholm.

Trots allt begränsas rörelsefriheten för idrottshögskolan av en lokalisering till centrala Stockholm. Framför allt när det gäller utomhusaktiviteter men också med tanke på en eventuell framtida expansion.

Jag har mot den bakgrunden övervägt en alternativ lokalisering för idrottshögskolan i stockholmsområdet. Jag har därvid noterat vad utredningen om "Utbyggd högskoleutbildning" framhåller beträffande den inomregionala obalans som råder i Stockholms län.³⁵⁾ På utbildnings- och forskningsområdet visar sig obalansen genom att praktiskt taget all högre utbildning och forskning vid universitet och högskolor har lokaliserats till de centrala och delvis norra delarna av Stockholms län.

Efter nedläggningen av flygvapnets flottilj F 18, i Tullinge i Botkyrka kommun, pågår inom försvarsmakten en diskussion om den framtida användningen av anläggningen.³⁶⁾ Anläggningen innehåller ett stort antal byggnader varav flera avsedda för undervisning. Där finns även

lämpliga lokaler för administration och andra ekonomibyggnader, och omgivningarna är utmärkta för idrotts- och friluftsverksamhet. I princip är det endast en simhall som saknas.

Regeringen har beslutat om fortsatt militär närvaro på F 18 i Tullinge. Inom försvaret gör man för närvarande den bedömningen att anläggningen kommer att användas i sådan omfattning att den inte också kan rymma en idrottshögskola. Jag har därvid övervägt möjligheten att förlägga idrottshögskolan till en annan av försvarets anläggningar i stockholmsområdet. Enligt riksdagens beslut flyttar Svea Ingenjörregementet, Ing 1, utanför Södertälje till Strängnäs.³⁷⁾ Regementets anläggning i Almnäs blir därmed ledig. Också Almnäsanläggningen är av den karaktären att den utan alltför omfattande investeringar bör kunna svara mot idrottshögskolans behov.

En lokalisering av idrottshögskolan till Almnäsanläggningen måste även bedömas mot bakgrund av idrottshögskolans behov av kontakter och samverkan med andra högskoleenheter i stockholmsområdet. Eftersom huvudelen av den högre utbildningen och forskningen är belägen i centrala eller norra delen av stockholmsområdet kan en förläggning till Almnäs bli resurskrävande för idrottshögskolan. Läget skulle naturligtvis förändras till de bättre om de överväganden som nu görs rörande HLS framtida lokalisering leder till att högskolan förläggs till stockholmsområdets södra del.

Vid en förläggning av idrottshögskolan till Tullinge eller Almnäs är det önskvärt att KI överväger en flyttning av institutionen för fysiologi III till Huddinge sjukhus, där det redan bedrivs kvalificerad idrottsforskning. Med tanke på att institutionens nuvarande lokaler är i dåligt skick och i behov av renovering behöver merkostnaden för en flyttning till Huddinge sjukhus inte bli särskilt stor.

Om idrottshögskolan lokaliseras till gamla F 18 i Tullinge eller Almnäsanläggningen utanför Södertälje minskar högskolans behov av att utnyttja RFs anläggning vid Bosön. Det förhindrar inte att idrottshögskolan och Bosön har ett nära samarbete på utbildningsområdet.

Det finns således förutsättningar, i form av lämpliga anläggningar och markområden, för en lokalisering av idrottshögskolan till stockholmsområdets södra del. Den inomregionala problembilden i stockholmsregionen talar också för en sådan lösning.

I nuvarande läge vill jag dock förorda en förläggning av idrottshögskolan till HLS lokaler för institutionen för idrottslärarutbildning. Institutionens lokaler är väl lämpade för verksamheten och kan tas i anspråk omedelbart av den nya högskolan. Jag bedömer att det åtminstone på kort sikt är den för staten ekonomiskt bästa lösningen. Jag har då inte beaktat möjligheten och de ekonomiska konsekvenserna av en alternativ användning av HLS lokaler och mark för idrottslärarutbildning.

Sammanfattningsvis föreslår jag

- att idrottshögskolan lokaliseras till HLS nuvarande lokaler för institutionen för idrottslärarutbildning,
- att KI uppmärksammar vikten av att institutionen för fysiologi III även framgent samlokaliseras med idrottshögskolan,
- att en förläggning av idrottshögskolan till gamla F 18-anläggningen i Tullinge eller Almnäsanläggningen övervägs om idrottshögskolan inte lokaliseras till HLS anläggning för idrottslärarutbildning samt
- att om en lokalisering till stockholmsområdets södra del aktualiseras är det önskvärt att KI överväger en förflyttning av institutionen för fysiologi III till Huddinge sjukhus.

12.3 Idrottshögskolans uppgifter

Idrottshögskolan ska erbjuda grundläggande högskoleutbildning inom idrottsområdet. I likhet med motsvarande institutioner i de nordiska grannländerna kommer utbildningen av lärare i idrott för det allmänna skolväsendet att vara en huvuduppgift. Men att inrätta en särskild högskoleenhet med enbart den uppgiften förefaller inte rationellt. Då torde HLS nuvarande organisation vara både mer ändamålsenlig och effektivare. Idrottshögskolan bör också utveckla utbildningslinjer och friståen-

de kurser för andra sektorer av arbetsmarknaden. Idrottsrörelsens behov av kvalificerade ledare och tränare är ett viktigt skäl för RFs starka engagemang för en idrottshögskola. Men det finns också andra avnämmare. Kommuner, landsting och företag har behov av kvalificerad arbetskraft med kompetens inom området idrott och fysisk fostran. Idrottshögskolan har således uppgifter både i förhållande till skolväsendet, idrottsrörelsen och övriga delar av arbetsmarknaden.

Karaktéristiskt för idrottshögskolan är att den ger högskoleutbildning i ämnet idrott och att utbildningen innehåller kunskapsupbyggnad på högskolenivå i idrott, dvs. kroppsövningar och fysisk aktivitet. Jag ser det dock inte som en uppgift för idrottshögskolan att utbilda aktiva idrottsutövare i respektive idrottsgren. Därigenom skiljer sig idrottshögskolan från de konstnärliga högskolorna för vilka utbildning av aktiva musiker, konstnärer m.m. är en huvuduppgift.

En naturlig uppgift för idrottshögskolan blir att utveckla ämnet idrott som högskoleämne. Det pågår en internationell diskussion om idrottsämnets ställning som högskoleämne och i den diskussionen bör idrottshögskolan delta.

12.3.1 Utbildning av lärare

I stockholmsregionen är grundskollärlinjen och ämneslärlinjen inrättade vid HLS. Vid HLS finns specialiseringen idrott och annat ämne för utbildning av lärare för årskurserna 4–9 i grundskolan. Även ämneslärlinjen med specialiseringen idrott och annat ämne kommer att inrättas vid HLS, sannolikt från och med höstterminen 1992.

Grundskollärlinjen och ämneslärlinjen bör även i fortsättningen inrättas som allmänna linjer vid HLS. Så långt möjligt bör utbildningen av lärare som ska undervisa i samma skolform hållas samman.

Även om linjerna är inrättade vid HLS är det naturligt att utbildningen i ämnet idrott förläggas till idrottshögskolan. Uppläggningsen av utbild-

ningen måste planeras i samverkan mellan idrottshögskolan och HLS men idrottshögskolan bör ha ett huvudansvar för ämnesutbildningen i idrott.

Med hänsyn till att idrottshögskolan med sin förhållandevis begränsade basorganisation, kommer att vara känslig för större förändringar i verksamheten bör det föreskrivas att HLS ska förlägga utbildningen i ämnet idrott på grundskollärlinjen – årskurserna 4–7 – och ämneslärlinjen till idrottshögskolan. Det förefaller rimligt att även förlägga utbildningen i idrott för lärare för årskurserna 1–7 till idrottshögskolan men jag anser att detta främst är en praktisk fråga som bör lösas mellan idrottshögskolan och HLS.

Jag har övervägt om idrottslärlinjen också i fortsättningen ska vara en allmän linje vid HLS. För en sådan lösning talar att idrottslärarna bör utbildas tillsammans med de lärare som de ska samarbeta med i skolan. Jag har dock kommit till slutsatsen att idrottslärlinjen åtminstone tillsvidare bör inrättas som allmän utbildningslinje vid idrottshögskolan. Ett skäl är att det ger en viss stabilitet i verksamheten som jag bedömer är av vikt framförallt under högskolans första år. Alla momenten i utbildningen är idag också förlagda till institutionen för idrottslärarutbildning.

12.3.2 Linjer och fristående kurser

I likhet med vad UHÄ föreslagit i sin anslagsframställan för 1990/91–1992/93, anser jag att idrottslärlinjens variant mot specialidrott bör avvecklas. Avvecklingen bör anstå tills idrottshögskolan startar, dvs. hösten 1992. Det betyder att antagning till specialidrottslärarutbildning kan fortgå till och med vårterminen 1992.

De resurser som friställs, genom att specialidrottslärarutbildningen läggs ned, bör föras över till idrottshögskolans anslag för lokala och individuella linjer samt fristående kurser. Det ger idrottshögskolan resurser att utveckla nya linjer och kurser enligt bl.a. de förslag som redovi-

sats av idrottsrörelsen och institutionen för idrottslärarutbildning vid HLS.

Specialidrottslärarutbildningen ger behörighet som idrottslärare i skolväsendet. Det har dock inte varit möjligt att klarlägga om specialidrottslärarnas yrkesverksamhet huvudsakligen återfinns inom skolan eller inom idrottsrörelsen. Det är därför svårt att bedöma vad en nedläggning av specialidrottslärarutbildningen får för konsekvenser för skolans rekrytering av idrottslärare. När specialidrottslärarutbildningen avvecklas innebär det att idrottslärarlinjens kapacitet minskar med 45 nybörjarplatser. Även om en del av resursen kan komma att användas för kompletteringskurser för behörigt för tjänst som lärare måste bortfallet uppmärksammas vid dimensioneringen av linjerna för lärarutbildning med inriktning mot idrott. Kapaciteten på idrottslärarlinjen, exklusive specialidrottslärarutbildning, kan de närmaste åren behöva öka.

I enlighet med vad jag tidigare anfört bör idrottshögskolan utveckla utbildningar med bred inriktning mot träning, administration, ekonomi etc. utan att samtidigt eftersträva att de ska ge behörighet som lärare i det allmänna skolväsendet. Behörighetskravet bör uppnås genom kompletteringsstudier på samma sätt som för andra linjer i högskolan.

När nya lokala linjer planeras är det angeläget att behovet av flexibilitet uppmärksammas. Arbetsmarknaden är osäker. Arbetsgivarna saknar erfarenheter och kunskaper om idrottshögskolans linjer och kurser. Utbildningarna bör vända sig mot breda områden av arbetsmarknaden. De bör samtidigt lätt kunna ändras när erfarenheter vinnas om arbetsmarknadens inriktning och storlek för de examinerade från idrottshögskolan.

Idrottshögskolan bör ha ett rikt utbud av fristående kurser av varierande omfattning. Kurserna bör bl.a. tillgodose olika målgruppers behov av fortbildning och vidareutbildning. HLS har startat en 20-poängs kurs i friskvård som det bör vara möjligt att bygga vidare på. Idrottsrörelsens behov av högskolekompetens kan ofta tillgodoses genom fristående kurser, exempelvis i samverkan mellan idrottshögskolan och Bosön.

De utbildningslinjer som idrottshögskolan inrättar bör ge möjlighet till ämnesfördjupning. Ämnesfördjupningen bör kunna sökas inom olika ämnesområden med syfte att ge behörighet för forskarutbildning.

För att kunna erbjuda hela utbildningslinjer med olika profiler måste idrottshögskolan samarbeta med andra högskolor och universitet. Detta är en fråga för idrottshögskolan och dess styrelse. Med det varierande utbildningsutbudet i stockholmsregionen är förutsättningarna goda för att pröva nya utbildningsvarianter tillsammans med olika institutioner vid universitetet, HLS, KI men också med de konstnärliga högskolorna.

Sammantaget talar detta för att idrottshögskolans utbildningar för sektorer utanför det allmänna skolväsendet byggs upp successivt med fristående kurser och kortare linjer. Linjerna bör organiseras så att delar av dem kan läsas som enskilda kurser.

Jag kommer i det följande föreslå en interimorganisation med uppgift att bl.a. ta fram utbildningsplaner och kursplaner för idrottshögskolans linjer och kurser. Ambitionen bör vara att kunna starta med några nya utbildningsalternativ vid högskolan från och med hösten 1992. Högskolan bör starta med en eller ett par lokala linjer som senare, om de visar sig bärkraftiga, kan omvandlas till allmänna utbildningslinjer.

12.3.3 Urvalsfrågor

Vid antagningen till specialidrottslärarutbildningen läggs stor vikt vid de sökandes erfarenheter från idrottsområdet. Urvalet företas i samråd med RF och berörda specialförbund. Enligt de nya regler för behörighet och urval till högskolan, som träder i kraft 1 juli 1991, har högskoleenheten möjlighet att själv fastställa kraven för särskild behörighet till lokala linjer och fristående kurser. Det innebär att idrottshögskolan kan, om den så önskar, fastställa sådana krav på särskild behörighet att exempelvis idrottsliga meriter ger företräde till lokal utbildningslinje eller fristående kurs.

12.3.4 Forskningsfrågor m.m.

Idrottshögskolan skall vara en enhet för grundläggande högskoleutbildning, dvs. den skall inte ha egna s.k. fasta resurser för forskning. Samtidigt är forskningsanknytning av all grundläggande högskoleutbildning ett av de viktigaste målen för 1977 års högskolereform.

All högskoleutbildning ska vila på vetenskaplig grund. Det förutsätter att utbildningen planeras och genomförs av vetenskapligt kompetenta lärare. Andelen forskarutbildade lärare är ca 30 procent vid HLS institution för idrottslärarutbildning vilket är ungefär den genomsnittliga andelen för samtliga mindre och medelstora högskolor utan egna fasta resurser för forskning.³⁸⁾

När det gäller tillgången på forskarutbildade lärare är läget vid HLS institution för idrottslärarutbildning således bättre än vid många andra mindre och medelstora högskolor i landet. Beaktar man dessutom att professorerna vid institutionen för fysiologi III har undervisningsskyldighet vid HLS, är läget förhållandevis gynnsamt.

Ambitionen måste vara att höja andelen forskarutbildade lärare vid idrottshögskolan. Det kan ske dels genom att rekrytera forskarutbildade lärare, dels genom att underlätta för lärare vid idrottshögskolan att skaffa sig forskarkompetens inom ramen för sin tjänst.

Högskolelektorer och högskoleadjunkter med doktorsexamen eller motsvarande som vill bedriva egen forskning kan söka medel för forskning ur en s.k. rörlig resurs. Medlen avsätts under respektive fakultetsanslag och kan sökas även av lärare vid högskolor utan egna fasta forskningsresurser och utan egen forskningsorganisation.

Med tanke på idrottshögskolans uppgifter och lärarkårens vetenskapliga inriktning bör idrottshögskolan tillhöra fakultetsorganisationen vid både universitetet i Stockholm och KI. Detta bör anges i högskoleförordningens bilaga 10a. HLS saknar egen forskningsorganisation och tillhör fakultetsorganen vid universitet i Stockholm.

Tillhörigheten till fakultetsorganisationen vid universitetet i Stockholm respektive KI ger lärare vid idrottshögskolan möjlighet att erhålla medel för egen forskning inom traditionella ämnesområden som pedagogik, sociologi, medicin etc. Den reguljära forskningsorganisationen ska också uppmärksamma behovet av att utveckla nya ämnesområden, dvs. forskningsorganisationen måste vara flexibel och lyhörd för förnyelse och nytänkande.

För lärarna vid idrottshögskolan, som är en fackhögskola på ett nytt område, är det viktigt att knytas till den befintliga forskarorganisationen. Det ger emellertid, enligt min uppfattning, inte tillräckliga möjligheter till utveckling och förnyelse av det egna fackämnet. Ett motiv, som bl.a. idrottsrörelsen understrukt, för att inrätta en särskild högskola på idrottens område är önskemålet att förbättra villkoren för vetenskaplig utveckling av ämnet idrott.

Det finns naturligtvis en risk för att det specifika för ämnet idrott kommer i bakgrunden om nytänkandet inom idrottshögskolan uteslutande är hänvisat till den traditionella fakultetsorganisationen. För idrottshögskolans framtida verksamhet måste det bedömas som angeläget att idrottshögskolans utbildningar får möjlighet att utveckla de ämneskunskaper som bestämmer utbildningens och i viss mån yrkesrollens karaktär. Därigenom kan ämnet idrott få en fastare ställning i högskolan som högskoleämne. Dessutom kan det, enligt olika bedömare, i förlängningen skapa förutsättningar för ämnet idrott som ett eget vetenskapsområde i högskolan; ett vetenskapsområde där utgångspunkten söks i idrottens egna förutsättningar, utveckling och problem.

Det finns en likhet mellan ämnet idrott och de konstnärliga ämnesområdena när det gäller tradition och ställning som vetenskapligt område. Det är också en likhet i det förhållandet att utbildning i ämnet idrott på samma sätt som utbildning i de konstnärliga ämnesområdena består i en kombination av teoretiska och praktiska kunskaper och övningar. Jag har därför övervägt en liknande organisation för idrottshögskolans utvecklingsarbete inom ämnesområdet idrott, som nu tillämpas för de konstnärliga högskolornas fördelning av medel för konstnärligt utveck-

lingsarbete. Jag har emellertid kommit till slutsatsen att frågan är för tidigt väckt. Först efter några års erfarenhet av verksamheten vid idrottshögskolans kan det bli aktuellt att pröva om det finns behov av en särskild organisation för forskning och utvecklingsarbete i ämnet idrott vid högskolan.

De medel som regeringen anvisar direkt till de statliga högskoleenheterna för att främja samspelet mellan grundutbildning, forskning och forskarutbildning har ett vitt användningsområde. Som framgår av bilaga 2, används medlen för att utveckla och genomföra kurser för att ge de studerande behörighet till forskarutbildning. Men medlen används även för andra ändmål, som särskilda studierektorstjänster för forskarutbildning, lärares tjänstledighet för forskning, konferenser m.m.

Jag ser det som en viktig uppgift för idrottshögskolan att ta ett ansvar för utvecklingen av ämnet idrott och det specifika för ämnet, nämligen utbildning i olika moment av kroppsövningar och fysisk aktivitet. För detta bör särskilda medel anvisas idrottshögskolan. Anslaget för forskningsanknytning av grundläggande utbildning m.m. kan används mycket fritt av högskolorna. Jag anser att det inom ramen för detta anslag bör vara möjligt att tillgodose idrottshögskolans behov av medel för bl.a. att utveckla och fördjupa ämnet idrott som högskoleämne. Jag föreslår i det följande att idrottshögskolan anvisas ett förhållandevis stort belopp under anslaget forskningsanknytning av grundläggande högskoleutbildning m.m. Därigenom erhåller idrottshögskolan också bättre förutsättningar för att delta i den internationella debatt som pågår om högskoleutbildning på idrottens område.

Idrottshögskolans utbildningslinjer bör i allmänhet ha en sådan omfattning att de ger allmän behörighet till forskarutbildning. Det bör även vara möjligt att, antingen inom ramen för en linje eller genom kompletterande kurser, erhålla särskild behörighet. Den särskilda behörigheten måste emellertid erhållas inom ett traditionellt ämnesområde. Styrelsen för idrottshögskolan har att bevaka att tillräckligt med resurser tilldelas för överbyggande kurser. I linje med vad jag ovan anfört borde det vara en angelägenhet för idrottshögskolan att åstadkomma en utveck-

ling och fördjupning av ämnet idrott. På sikt kan det leda till en förnyelse och breddning av forskarutbildningen. Också detta bör uppmärksammas i kursutbudet vid högskolan.

Sammanfattningsvis föreslår jag,

- att idrottshögskolan i Stockholm ska vara en fackhögskola för grundläggande högskoleutbildning i ämnet idrott för skolans, idrottsrörelsens och andra avnämares behov,
- att den allmänna utbildningslinjen, idrottslärare 120 poäng, i sin helhet överförs från HLS till idrottshögskolan från och med läsåret 1992/93,
- att grundskollärlinjen och ämneslärlinjen med specialiseringen idrott och annat ämne även i fortsättningen bör inrättas vid HLS,
- att det föreskrivs att HLS ska förelägga ämnesutbildningen i idrott i grundskollärläroinjen för årskurserna 4-9 och i ämneslärläroinjen till idrottshögskolan,
- att en resurs motsvarande 45 nybörjarplatser på idrottslärlinjen - specialidrottslärläroinjen - överförs till idrottshögskolans anslag för lokala och individuella linjer samt fristående kurser från budgetåret 1992/93,
- att att det vid idrottshögskolan i Stockholm från och med läsåret 1992/93 inrättas lokala linjer om minst 80 poäng och fristående kurser för idrottsrörelsens behov av kvalificerade ledare och tränare men också för andra sektorer av arbetsmarknaden,
- att idrottshögskolan ska tillhöra fakultetskollegiet vid universitetet i Stockholm och KI vilket anges i högskoleförordningens bilaga 10a samt
- att idrottshögskolan tillförs medel över anslaget forskningsanknytning av grundläggande utbildning m.m. för bl.a. utveckling av ämnet idrott som högskoleämne.

12.4 Idrottshögskolans organisation

Som jag tidigare framhållit är idrottshögskolan i Stockholm en självständig högskoleenhet i högskolelagens mening. Det innebär att idrottshögskolan ska inordnas i det normala regelverk som gäller för högskolan.

Högskolan ska bl.a. ha egen styrelse och i ledningen en rektor och ett rektorsämbete. De sex företrädarna för allmänna intressen i högskolans styrelse utses, efter förslag från olika intressenter, av regeringen. Det är naturligt att den organiserade idrottsrörelsen kommer att vara representerad i högskolans styrelse. Styrelsen bör få en bred representation från olika delar av samhället som har betydelse för idrottshögskolan och dess verksamhet.

Vid högskolan bör finnas en linjenämnd. Idrottshögskolan kommer åtminstone inledningsvis att vara en liten fackhögskola. För att minska administrationen har jag övervägt möjligheten att idrottshögskolans styrelse samtidigt utgör linjenämnd. En sådan organisation tillämpas vid några av de mindre konstnärliga högskolorna.

Jag vill likväl inte förorda en sådan lösning. Högskolestyrelse och linjenämnd har olika funktioner i högskolan vilket återspeglas i deras sammansättning. Jämfört med linjenämnden har styrelsen en starkare förankring i allmänna intressen vilket jag anser vara av betydelse för idrottshögskolan. Högskolan är liten och ska utbilda för en arbetsmarknad som saknar erfarenhet av högskoleutbildning. Det är då viktigt med ett starkt stöd i samhället vilket den bl.a. kan få genom intresserade och engagerade allmänföreträdare i styrelsen.

Vid högskolan bör finnas en linjenämnd för idrottslärarlinjen. Nämnden bör också ha ansvaret för de lokala linjer som kan komma att inrättas vid högskolan. Att inrätta flera linjenämnder vid högskolan, med den här planerade omfattningen, leder bara till administrativt merarbete.

Centrum för idrottsforskning och personalen vid HLS institution för idrottslärarutbildning har var för sig i skrivelser lämnat förslag på idrottshögskolans organisation. Förslagen innebär en gemensam institu-

tionsorganisation för idrottshögskolan, KI, HLS respektive universitetet i Stockholm.

Frågan om institutionsindelning eller indelning i andra arbetsenheter vid högskolan bestäms av högskolestyrelsen. Det är också berörda högskolestyrelser som avgör om en institution skall vara gemensam för två eller flera högskoleenheter. Högskolans institutionsindelning är följaktligen inte en fråga för riksdag och regering.

I likhet med vad centrum för idrottsforskning föreslår i sin skrivelse anser jag att centret bör bibehållas med oförändrade uppgifter och med oförändrad representation. Centret inrättades för ett och ett halvt år sedan och verksamheten bör stabiliseras innan förändringar övervägs i uppgifter och organisation. Centret bör också i fortsättning ha ett nationellt ansvar för forskningen på idrottens område. Förhållandet mellan centrum för idrottsforskning och idrottshögskolan bör inte skilja sig från centrets relationer till andra högskoleenheter med idrottsutbildning på programmet.

Till skillnad från centrum för idrottsforskning anser jag inte att centret bör omvandlas till ett forskningsråd för idrottsområdet. Jag är medveten om att idrottsforskningen har svårigheter att hävda sig konkurrensen om forskningsrådets medel. Men lösningen ligger inte i att undandra idrottsforskningen konkurrensen från andra forskningsområden utan i att skärpa kvalitén i den forskning som bedrivs inom området. Den uppgiften fyller centret bäst genom att fortsätta som forskningsinstitution, med ansvar och överblick över den samlade idrottsforskningen i landet.

UHÄ har föreskrivit³⁹⁾ att innehavarna av de tre professurerna vid KIs institution för fysiologi III ska meddela undervisning inom grundutbildningen vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm, med 43 timmar vardera per läsår.

Föreskriften bör från och med den 1 juli 1992 gälla oförändrad i förhållande till idrottshögskolan i Stockholm. Vidare bör motsvarande skyldighet föreskrivas för innehavaren av professuren i idrottshistoria vid

universitetet i Stockholm. Det är också önskvärt att den av HLS inrättade professuren i idrottsspedagogik är förenad med undervisningsskyldighet vid idrottshögskolan.

Sammanfattningsvis föreslår jag,

- att det vid idrottshögskolan ska finnas styrelse och linjenämnd,
- att centrum för idrottsforskning behåller sina nuvarande uppgifter, representation och organisation,
- att det föreskrivs att innehavarna av professorerna vid KIs institution för fysiologi III och innehavaren av professuren idrottshistoria vid universitetet i Stockholm har undervisningsskyldighet vid idrottshögskolan i Stockholm samt
- att HLS överväger att ge innehavaren av den av HLS inrättade professuren i idrottsspedagogik undervisningsskyldighet vid idrottshögskolan.

12.5 Idrottshögskolans dimensionering och finansiering

De resurser som jag föreslår ska tilldelas idrottshögskolan innebär att högskolan blir en förhållandevis liten högskola. Räknat i antal studerande och lärare får högskolan i stort sett samma omfattning som HLS institution för idrottslärarutbildning har idag. Detta kan motiveras av allmänna budgetskäl men jag vill också understryka det rimliga i att en ny högskola med nya utbildningar, som delvis riktar sig mot en arbetsmarknad vars omfattning är oklar, startar i en liten skala för att, om det visar sig lämpligt, successivt byggas ut.

Resurser för idrottshögskolan åstadkoms i huvudsak genom den besparing som uppträder för HLS genom att idrottslärarlinjen bryts ur. Beräkningarna i det följande avser läget 1 juli 1992 i 1989 års priser.

När idrottslärarlinjen 1986/87 förlängdes från 80 till 120 poäng skulle det åstadkommas inom ramen för oförändrade resurser. Anpassningen av per capita kostnaden kunde inte ske i ett steg och är enligt HLS ännu

inte genomförd. UHÄ har i sin anslagsframställning för 1990/91--1992/93 angett per capita kostnaden för idrottslärlarlinjen till 31 600 kr.

Den årliga antagningen till idrottslärlarlinjen är f.n. 69 studerande som jag förutsätter inte kommer att ändras till 1 juli 1992. Det ger 207 årsstudieplatser i ett fortvarighetstillstånd.

Det belopp som skall överföras från HLS, under anslaget för utbildning för undervisningsyrken, till idrottshögskolan är 6 541 200 kr.

Det belopp som HLS faktiskt beräknat för de 207 årsstudieplatserna för 1989/90 är 7 321 000 kr., dvs. man utgår från en per capita kostnad på ca 35 400 kr. Institutionen för idrottslärlarutbildning har för 1989/90 begärt drygt 8 150 000 kr grundat på en per capita kostnad på ca 32 200 kr. och på 258 årsstudieplatser. Institutionen anser sig inte på ett år kunna anpassa verksamheten från 258 till 207 årsstudieplatser.

I beloppet ingår kostnader för vad HLS kallar gemensamma ändamål. Beloppet utgör 30 procent av totalkostnaden för linjen och behålls av HLS för central förvaltning, bibliotek, lokalvård, AV/ITV-enheter m.m. Detta belopp ska överföras till idrottshögskolan som efter den 1 juli 1992 själv har att svara för motsvarande utgifter.

Inom HLS hävdas att utbrytningen av idrottslärlarlinjen inte fullt ut kan kompenseras genom besparingar på den centrala förvaltningen och att en del av beloppet för gemensamma ändamål därför bör kvarstanna i HLS efter omorganisationen. Beloppet bör motsvara idrottslärlarlinjens andel av det totala anslaget till HLS för utbildning för undervisningsyrken, dvs. ca 6 procent. HLS utgifter för den centrala förvaltningen är drygt 7,5 milj. kr. vilket innebär att HLS skulle behålla knappt 0,5 milj. kr. av den totala kostnaden för idrottslärlarlinjen.

Jag anser att kostnaden för idrottslärlarlinjen 1992/93 måste utgå från att full anpassning skett till den faktiska per capita kostnaden och det faktiska antalet årsstudieplatser. Det betyder en lägre per capita kostnad än den som tillämpas idag. Jag ansluter mig när det gäller kostnaden per årsstudieplats på linjen till UHÄs beräkningar. Jag anser vida-

re att HLS till den 1 juli 1992 måste kunna anpassa utgifterna för den centrala förvaltningen till det faktiska behovet. Hela den beräknade resursen för idrottslärarlinjen bör överföras till idrottshögskolan. Det betyder att anslaget för utbildning för undervisningsyrken till HLS 1992/93 skall minskas med 6 541 200 kr. Beloppet skall i sin helhet tillföras den nya idrottshögskolan under, som jag föreslår i det följande, två olika anslag.

HLS anslag för lokala och individuella linjer samt fristående kurser, det s.k. lif-anslaget, uppgår för innevarande budgetår till 3 319 000 kr. (inklusive anslaget för fristående kurser vid centrum för idrottsforskning). Med antagandet att institutionen för idrottslärarutbildnings andel bör vara 6 procent också av lif-anslaget (exklusive anslaget till centrum för idrottsforskning som HLS i realiteten inte disponerar) ska från lif-anslaget till HLS överföras 170 000kr till idrottshögskolan. För 1989/90 har HLS styrelse avsatt 316 000 kr. motsvarande ca 27 årsstudieplatser för fristående kurser vid institutionen för idrottslärarutbildning.

Det är av betydelse för HLS och lärarutbildningen att idrottshögskolan han ett visst utbud av fristående kurser. Förnyelse av utbildningen sker ofta genom att utveckla och pröva nya fristående kurser. Exempelvis kan en utveckling av kurser i friskvård bidra till en kvalitetshöjning i utbildningen av lärare i idrott. Jag anser att ett belopp motsvarande minst 25 årsstudieplatser bör överföras för budgetåret 1992/93 från HLS lif-anslag till motsvarande anslag för idrottshögskolan, dvs. ca 300 000 kr.

Av de anslag som fördelas direkt till en högskoleenhet från regeringens forskningsbudget är det i princip endast anslaget för forskningsanknytning av grundläggande utbildning m.m. som berör idrottshögskolan. För 1989/90 tilldelas HLS under anslaget 1 203 000 kr. vilket med en 6-procentig andel ger drygt 70 000 kr. för forskningsanknytning av grundläggande utbildning vid idrottshögskolan.

I realiteten har institutionen för idrottslärarutbildning förfogat över ett större belopp för forskningsanknytning av grundläggande utbildning. HLS har beslutat om ett särskilt program för 1987/88-1989/90 i syfte

att stärka grundutbildningens forskningsanknytning utöver vad anslaget för forskningsanknytning medger. Medel har avsatts från grundutbildningsanslaget vilket innebär att institutionen förfogar över 150 000 kr. innevarande budgetår för förbättra anknytningen mellan grundutbildning och forskning.

Idrottshögskolan kommer att ha ett stort behov av resurser för att stärka forskningsanknytningen i grundutbildningen och för att överhuvudtaget stärka lärarkårens forskarkompetens. Det är emellertid inte rimligt att detta behov i sin helhet skall finansieras av lärarutbildningen vid HLS. Överföringen av medel för forskningsanknytning från HLS till idrottshögskolan bör därför begränsas till en skälig andel, dvs. ca 70 000 kr.

Utgifter för lokalhyror, bränsle, lyse och vatten samt övriga kostnader för fastighetsdriften vid de statliga högskoleenheterna m.m. inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde finansieras över anslaget lokalkostnader m.m. vid högskoleenheterna. Motsvarande utgifter för institutionen för idrottslärarutbildning bekostas över anslaget till HLS. För budgetåret 1989/90 har utgifterna för driften av institutionens byggnader beräknats till ca 10,1 milj. kr. Från och med 1 juli 1992 bör anslaget till HLS minska med ca 10,1 milj. kr och sättas upp som en ny anslagspost för idrottshögskolan.

Sammanfattas den anslagsvisa överföringen av medel från HLS till den nya idrottshögskolan från den 1 juli 1992, i tabell form, ser det ut på följande sätt (1989 års priser). Inom parentes anges respektive anslags be-teckning i regeringens budgetproposition för budgetåret 1989/90:

Anslag	Belopp (kr.)
Utbildning för undervisningsyrken (D 10.)	6 100 000
Lokala och individuella linjer och fristående kurser (D 12.)	300 000
Forskningsanknytning av grundläggande utbildning m.m. (D 15.)	70 000
Lokalkostnader vid högskole- enheter (D 4.)	10 100 000
Summa:	16 570 000

Utöver dessa förändringar i anslagsfördelningen kommer idrottshögskolan att tillföras resurser från HLS för utbildning av grundskollärare för årskurserna 4–9 i ämnet idrott. Även studerande på ämneslärarlinjen med specialiseringen idrott och annat ämne kommer att ha ämnesundervisningen i idrott förlagd till idrottshögskolan. Utbildningen väntas komma igång först 1992/93 och då dimensioneringen är oklar behandlas den inte i detta sammanhang.

Förläggningen av utbildningen i ämnet idrott i grundskollärarytbildningen till idrottshögskolan kan ses som uppdragsutbildning. Beräkningen i det följande utgår från att den ökning av antagningen från 25 till 50 studerande som HLS genomförde i samband med höstantagningen 1989 för kombinationen idrott och annat ämne i grundsskollärarytlinjen ligger fast till och med budgetåret 1992/93. Beräkningen har tagits fram i samarbete med HLS. I beräkningen beaktas att utbildningen i 60 poäng idrott är förlagd över en fyraårs period och att poängfördelningen varierar mellan åren.

Tablå 6 Beräknad årlig kostnad för HLS för utbildning i ämnet idrott i grundskollärlinjen för undervisning i åk 4-9. (1 000 kr., 1989 års priser)

År	1988/89	89/90	90/91	91/92	92/93	93/94
Åk 1	293	587	587	587	587	587
Åk 2		253	506	506	506	506
Åk 3			234	468	468	468
Åk 4				408	815	815
Summa:	393	840	1 327	1 969	2 376	2 376

Som framgår av tablå kommer idrottshögskolan tillföras närmare 2,4 milj. kr. årligen från HLS från och med startåret 1 juli 1992. Det är ett väsentligt tillskott och stärker stabiliteten i basorganisationen.

De medel som friställs i samband med nedläggningen av specialidrottslärarutbildningen föreslår jag överflyttas till högskolans lif-anslag. Medlen bör användas till att utveckla nya linjer och kurser. Det belopp som överförs från anslaget för utbildningar för undervisningsyrken till lif-anslaget är 1 422 000 kr. 1992/93, 2 844 000 kr. 1993/94 och 4 266 000 kr. 1994/95.

Beräkningen ovan har uteslutande gällt en omfördelning av resurser till idrottshögskolan inom ramen för anslagen till HLS (jag har då inte beaktat den kostnadsökning som kan orsakas av att kapaciteten på idrottslärlinjen kan behöva öka då specialidrottslärarutbildningen avvecklas). Det är dock inte rimligt att räkna med att en ny högskola ska kunna etableras utan att det uppstår extra kostnader. Även om man utgår från att en homogen enhet som idrottshögskolan kan uppnå en mer rationell verksamhet som självständig högskoleenhet, än som en del av HLS, innebär självständigheten att vissa nödvändiga funktioner tillkommer. Det är ofrånkomligt att uppbyggnaden av en ny högskoleenhet innebära vissa ökade utgifter.

Idrottshögskolan ska som övriga statliga högskoleenheter ha en högskolestyrelse. Årskostnaden för sammanträden m.m. beräknas till ca 50 000 kr.

Vidare skall det finnas ett rektorsämbete. Rektorsämbetet har under styrelsen fortlöpande det närmaste inseendet över allt som rör högskoleenheten. Ämbetet består av rektor och om regeringen så föreskriver en förvaltningschef. Vid idrottshögskolan bör förvaltningschefens uppgifter fullgöras av rektor. Utgifter för rektor med en viss administrativ stödfunktion uppskattar jag till 700 000 kr.

Prefekten vid institutionen för idrottslärarutbildning utför idag en del av de uppgifter som kommer att åvila rektor för idrottshögskolan. Men en rad nya arbetsuppgifter tillkommer. Idrottshögskolans rektor får mer externa uppgifter, inte minst internationella kontakter, samtidigt som de interna uppgifterna växer bl.a. till följd av styrelsens verksamhet. Den eventuella rationaliseringsvinst som kan frigöras genom tillkomsten av rektorsämbetet i förhållande till prefektens nuvarande funktion bör utnyttjas för att stärka högskolans administration.

Idrottshögskolan bör tillföras egna resurser för att förstärka lärarkårens forskarkompetens, främja sambandet mellan grundutbildning och forskning samt för att utveckla ämnet idrott som högskoleämne. Medlen bör tillföras idrottshögskolan över anslaget för forskningsanknytning av grundläggande utbildning samt konstnärligt utvecklingsarbete varvid det klart bör framgå att medlen kan användas för utveckling och fördjupning av idrottshögskolans karaktärsämne. För budgetåret 1992/93 bör 500 000 kr. (inklusive det belopp på 70 000 kr. som avsatts från HLS budget) avsättas för ändamålet.

Sammantaget innebär detta att etableringen av idrottshögskolan medför ett ökat resursbehov på ca 1,2 milj. kr. Två tredjedelar av beloppet är en direkt följd av att högskolan blir självständig och avser i första hand rektorsämbetet. En tredjedel avser ett nytillskott av medel för utvecklingsarbete.

Det går knappast att hävda att övriga delar av högskoleväsendet har sådana fördelar eller gör sådana besparingar genom idrottshögskolans tillkomst, att merkostnaden naturligen ska finansieras genom omprioriteringar inom ramen för anslaget till högskolan. Inte heller är det rimligt att ytterligare belasta lärarutbildningen.

Idrottshögskolan kommer att bli en viktig resurs för idrottsrörelsen när det gäller att höja kvalité och kompetens hos ledare, tränare, administratörer m.m. Basen för rekryteringen till forskarutbildning med inriktning mot idrott vidgas. Satsningen på att utveckla ämnet idrott som högskoleämne och vetenskapsområde bör ha ett stort intresse för idrotten. Mot den bakgrunden anser jag att de ökade statliga utgifterna på högskoleområdet bör finansieras inom ramen för det samlade statliga stödet till idrotten.

Sammantaget ger det en budget och budgetstruktur för idrottshögskolan 1992/93–1994/95 enligt följande (1989 års priser):

År	1992/93 (1000 kr.)	1993/94 (1000 kr.)	1994/95 (1000 kr.)
Idrottslärarlinjen	2 925*	2 925*	2 925*
Specialidrottslärarutbildning	2 844	1 422	-
Lif-anslaget	1 722	3 144	4 566
Forskningen	500	500	500
knytning m.m.			
Lokalkostnader m.m.	10 100	10 100	10 100
Uppdrag för HLS	2 376	2 376	2 376
Summa:	20 567	20 567	20 567

*Inklusive ökade utgifter för rektorsämbete och styrelse.

Sammanställningen visar den successiva ökning som sker av lif-anslaget i takt med att specialidrottslärarutbildningen avvecklas. Den totala per capitakostnaden för idrottshögskolan, inklusive kostnaderna för driften av byggnaderna, visar att utbildningen vid idrottshögskolan är en i högskolesammanhang dyr utbildning.

Mitt förslag innebär inga ökade utgifter för studiemedelssystemet. Interimsstyrelsen får närmare svara för olika frågor som rör studerandekåren vid idrottshögskolan.

Mitt förslag innebär att idrottshögskolan övertar HLS lokaler för institutionen för idrottslärarutbildning. Som jag tidigare framhållit räknar jag med endast marginella insatser för att lokalutrymmena ska kunna tillgodose idrottshögskolans behov.

Sammanfattningsvis föreslår jag,

- att anslagen D 4., D 10., D 12. och D 15. för HLS ska minska med sammanlagt ca 16,6 milj. kr. i 1989/90 års priser och överföras på motsvarande anslagsposter för idrottshögskolan i Stockholm från och med budgetåret 1992/93,
- att ett belopp på ca 750 000 kr. tillförs idrottshögskolan för styrelse, rektorsämbete m.m.,
- att ytterligare ca 430 000 kr. tillförs idrottshögskolan under anslaget forskningsanknytning av grundläggande utbildning samt konstnärligt utvecklingsarbete och
- att den merkostnad för högskoleområdet som etableringen av idrottshögskolan innebär finansieras inom ramen för statens samlade bidrag till idrotten.

12.6 Övergångsorganisation för åren 1990/91–1991/92

För att idrottshögskolan skall kunna starta verksamheten läsåret 1992/93 måste olika institutionella och organisatoriska frågor vara lösta. För att förbereda inrättandet av idrottshögskolan föreslår jag att det

tillsätts en interimsstyrelse under våren 1991, enligt den modell som tillämpas för den statliga högskoleutbildningen i Trollhättan-, Uddevalla-, Vänersborgs- och Lysekilsområdet.⁴⁰⁾ Styrelsen bör få en sådan sammansättning som anges i högskolelagen och med sikte på att den skall övergå som ordinarie styrelse från den dag idrottshögskolan är inrättad.

Styrelsen ska utarbeta förslag till anslagsframställan till UHÄ för budgetåret 1992/93, dvs. för det sista året i den treåriga budgetperiod som inleds budgetåret 1990/91. Anslagsframställan bör inkomma till UHÄ under sensvåren 1991. Det blir också interimsstyrelsens uppgift att året därpå utarbeta anslagsframställan för den nya treåriga budgetram som börjar löpa från 1993/94. Anslagsframställan måste ha inkommit till UHÄ i april 1992. Den ska vidare förbereda organisationen av den nya högskolan, föreslå eventuella institutioner, utarbeta utbildningsplaner för linjer och kurser, överväga behörighetsregler, anställa personal, organisera nya administrativa rutiner, svara för att studerandekår organiseras m.m.

Det förefaller praktiskt att den nuvarande linjenämnden för idrottslärarlinjen vid HLS får en dubbel funktion. Den bör som hittills utgöra linjenämnd vid HLS till 30 juni 1992 och samtidigt fungera som linjenämnd för idrottshögskolans interimsstyrelse. I den senare funktionen kan linjenämnden dock behöva kompletteras med några företrädare från de nya sektorer av arbetsmarknaden som högskolan vänder sig mot.

Jag bedömer det som orimligt att den nuvarande administrativa personalen vid institutionen för idrottslärarutbildning, förutom ordinarie arbetsuppgifter, också ska kunna bispringa interimsstyrelsen i planeringen av den nya högskolan. De medel som överförs från HLS från och med 1 juli 1992 ger idrottshögskolan resurser för att förstärka administrationen. En viss del av förstärkningen behövs redan under budgetåret 1990/91.

Under budgetåret 1990/91 behöver interimsstyrelsen resurser motsvarande två tjänster; en byråsekreterare och en byråassistent på halvtid.

Under 1991/92 bör halvtidstjänsten övergå till heltidstjänst. Båda tjänsterna förs över till idrottshögskolan från den 1 juli 1992.

För att inte det merarbete som uppstår vid övergången skall leda till att man bygger upp en större administration än vad idrottshögskolan långsiktigt behöver bör man så långt möjligt köpa tjänster från t.ex. HLS och universitetet i Stockholm. För detta och andra ändamål bör ett engångsbelopp avsättas för interimsstyrelsen.

Kostnaderna för de föreslagna tjänsterna beräknar jag för 1990/91 till ca 150 000 kr. och för 1991/92 till ca 400 000 kr. Det senare beloppet ligger inom ramen för anslaget för idrottslärarlinjen som från och med budgetåret 1992/93 i sin helhet överflyttas från HLS till idrottshögskolan. Utgifterna under 1990/91 och 1991/92 är alltså endast en tillfällig extra utgift för statsbudgeten. För styrelsens och kanslipersonalens arbete, styrelsearvode, resor, köp av tjänster, information m.m. beräknar jag ett engångsbelopp för 1990/91 på 200 000 kr. och för 1991/92 på 400 000 kr.

Sammanfattningsvis blir merkostnaden för statsbudgeten fram till starten för idrottshögskolan:

	1990/91 (kr.)	1991/92 (kr.)
Nya befattningar	150 000	400 000
Övriga utgifter	200 000	400 000
Summa:	350 000	800 000

I samband med riksdagens beslut om att inrätta en idrottshögskola i Stockholm bör i beslutet ingå att det ska tillsättas en interimsstyrelse för planering m.m. av den nya idrottshögskolan och med en budget enligt ovan. Utgifterna för övergångsorganisationen bör också täckas inom ramen för statens stöd till idrotten och idrottsrörelsen. Sammantaget betyder det att från statens samlade stöd till idrottsrörelsen överförs till interimsstyrelsen och idrottshögskolan 350 000 kr. 1990/91, 800 000 kr. 1991/92 och 1 200 000 kr. 1992/93.

Sammanfattningsvis föreslår jag

- att det tillsätts en interimsstyrelse för idrottshögskolan senast under våren 1991 med uppgift att planera och genomföra etableringen av den nya idrottshögskolan,
- att linjenämnden för idrottsläroslinjen vid HLS också utgör linjenämnd för interimsstyrelsen,
- att medel tillförs, tidigare läggas, interimsstyrelsen motsvarande en tjänst som byråsekreterare och en byråassistent på halvtid under budgetåret 1990/91 och ytterligare en halvtidstjänst som byråassistent under budgetåret 1991/92,
- att interimsstyrelsen tillförs ett engångsbelopp på 200 000 kr. för 1990/91 och 400 000 kr. för 1991/92,
- att utgifterna för övergångsorganisationen täcks inom ramen för statens stöd till idrotten och idrottsrörelsen samt
- att studerandekår med obligatoriskt medlemskap ska finnas vid idrottshögskolan i Stockholm från den 1 juli 1992.

Fotnoter

1. 1988/89:UbU 22, rskr. 197.
2. Se exempelvis utredningen, "Idrott och högskoleutbildning", förslag till principmodell, organisationstruktur och innehåll, utarbetad av en arbetsgrupp inom Sveriges Riksidrottsförbund, 1988.
3. Se exempelvis olika bidrag i, "Festskrift vid GCI-GIH:s 175-årsjubileum", Norstedts Tryckeri, Stockholm 1988.
4. 1986/87:UbU 26, rskr. 282.
5. Proposition 1987/88:100, bil 10
6. 1987/88:UbU 28.
7. Se ovan not 1.
8. Direktiv 1984:5.
9. Direktiv 1988:43.
10. Termen idrott används här och i fortsättningen som ett samlat och överordnat begrepp för olika former av kroppsövningar. I detta ingår olika former av idrott som tävlingsidrott, motionsidrott, idrott som rekreation, idrott som undervisningsämne m.m. För en mer utförlig diskussion av begreppet idrott hänvisas till skriften "Idrottsvanor i förändring", av Lars-Magnus Engström, Högskolan för lärarutbildning i Stockholm, 1989.
11. Normalt fastställs numera utbildningsplanen för en linje lokalt. Undantag är linjer som riktas sig mot yrken där det finns olika former av officiellt fastställd legitimation eller behörighetskrav, dvs. framförallt linjer som riktar sig mot vårdyrken och undervisningsyrken.
12. Proposition 1984/85:122, UbU 31, rskr. 366.
13. Förordning om försöksverksamhet med utbildning av lärare i gymnastik och annat ämne UHÄ-FS 1977:167. Försöksverksamheten förlades till Örebro som en variant på idrottslärarlinjen och avsåg tjänst som lärare i grundskolan och gymnasieskolan.
14. Utbildningsbeskrivning 1989/90 Idrottspedagoglinjen. Umeå universitet.
15. PM 1989-09-14, högskolan i Halmstad, Ulla Tebelius.
16. Ds 1989:31.

17. Proposition 1978/79 :100, bil 10.
18. Behov av fritidsledare – en prognos (1987–1990). SÖ rapportserie, R86:79.
19. Se fotnot 18.
20. "Idrottsrörelsen", Sten Eriksson, idrottspedagogiska rapporter, Göteborgs universitet.
21. Se vidare Ds 1989:33.
22. SOU 1987:70.
23. Proposition 1987/88:100.
24. Proposition 1987/88:100 bil 10, s 275.
25. Från bl.a. Sveriges Riksidrottsförbund, Svenska Bordtennisförbundet, Svenska Seglarförbundet.
26. UHÄs anslagsframställning 1990/91–1992/93, litt D 10.
27. PM 1989-02-14, "Ökning av behovet av lärare i praktisk-estetiska ämnen på grund av ny prognos om befolkningsutvecklingen m.m." PM är utarbetad inom SÖ och översänd till UHÄ.
28. I betänkandet "Idrott åt alla", SOU 1969:29 konstateras att det inte är möjligt att dra en meningsfull gräns mellan idrott och friluftsliv utan utredningen använder begreppet idrott som samlande begrepp för idrott och friluftsliv. Jag tillämpar samma synsätt.
29. Idrott och motion i Sverige, en statistisk beskrivning, SCB 1989.
30. Idrottsrörelsen, Sten Eriksson, Idrottspedagogiska rapporter 30.
31. Specialarbete C–uppsats vid pedagogiska institutionen, Umeå universitet, Camilla Blid och PM 1989-09-08 Högskolan i Halmstad, Christina Sjöberg.
32. UHÄ-FS 1987:11.
33. Proposition 1987/88:100, bilaga 10.
34. Se t.ex. rapporten Idrott och Högskoleutbildning, förslag till principmodell, organisationsstruktur och innehåll. Rapporten har dock inte behandlats i RFs valda ledningsorgan. Rapporten ger därför inte uttryck för RFs officiella ställningstaganden, men torde i sina huvudlinjer likväl ge en god bild av idrottsrörelsens uppfattning.
35. Utredningen om Utbyggd högskoleutbildning i Gotlands och Blekinge län och södra delen av Stockholms län, Ds 1989:33.

36. FM 90 delrapport 14.
37. Prop 1989/90:9, 1989/90 F6U3
38. Forskningen vid de mindre och medelstora högskolorna, SOU 1989:27
39. Föreskrifter av UHÄ om skyldighet för innehavarna av vissa professurer vid KI att meddela undervisning inom grundutbildningen vid högskolan för lärarutbildning, UHÄ-FS 1987:11.
40. UHÄ-FS 1989:16

Bilaga 1

Idrottsutbildning i högskolorna i Danmark, Finland och Norge

Danmark

Ämnet idrott förekommer som högskoleutbildning vid Danmarks Højskole for Legemsøvelser i Köpenhamn och vid Odense universitet vid institutet för idrott vid det medicinska fakulteten.

Danmarks Højskole for Legemsøvelser, DHL, är en självständig högskolenhet sedan 1911. Den saknar egna fasta resurser för forskning och forskarutbildning. Verksamheten leds av en rektor.

Ämnet idrott är inrättat vid Köpenhamns universitetet och tillhör naturvetenskapliga fakulteten. Utbildningen i ämnet sker i samarbete med humanistisk och samhällsvetenskaplig fakultet samt med DHL. Köpenhamns universitet och DHL har träffat ett avtal där syftet är att stärka samarbetet när det gäller utbildning och forskning inom området idrott. Ett gemensamt råd för universitetet och DHL svarar för att avtalet följs medan en särskild nämnd sköter det löpande, dagliga samarbetet.

DHL medverkar i utbildningen av gymnasielärare. Lärare i grundskolan, folkskollärare, i idrott utbildas vid olika lärarseminarier.

Lärare i gymnasiet undervisar i allmänhet i två ämnen, huvudfack och bifack. Ämnet idrott är normalt bifack och studeras i två år. Huvudfacket, som är språk, matematik, historia etc., studeras i fyra år. De humanbiologiska delarna av ämnet idrott som bifack studeras vid Köpenhamns universitet och August Krogh institutet. DHL ansvarar för de humanistiska och samhällsvetenskapliga delarna samt den praktiska-pedagogiska-metodologiska delen.

Ämnet idrott kan också studeras som huvudfack. Huvudfacksstudierna, över bifacksnivå, är förlagda till universitetet och var tidigare bara avsett att ge den studerande de naturvetenskapliga kunskaper som anses nödvändiga för att undervisa i ämnet idrott som huvudfack. Överhuvudtaget läggs vikt vid teoretiska kunskaper inom det naturvetenskapliga området som kemi, biologi m.m.

Sedan något år prövas nya utbildningsmöjligheter i kombination med idrott som bifack. En specialisering med antingen en påbyggnadskurs på ett år och därefter huvudfacksstudier i biologi-idrott eller humaniora-idrott ger bl.a. förutsättningar för forskarutbildning. Utbildningstiden är normalt fyra eller fem år, avhängigt av om man går direkt från bifack till huvudfack utan mellanliggande påbyggnadskurs.

DHL tar varje år in 72 studerande på den tvååriga idrottsutbildningen vilket innebär 144 årsstudieplatser. Härtill kommer 34 studerande på den ettåriga påbyggnadsutbildningen. Den studerande ska uppfylla rimliga krav på färdighet i gymnastik, bollspel m.m. för att antas till utbildningen.

En viktig uppgift för DHL är fortbildningskurser för folkskollärare. Omfattningen är ca 350 studerande per år, vilket motsvarar ca 85 årsstudieplatser. DHLs totala utbildningskapacitet är ca 260 årsstudieplatser.

DHL har 14 lärartjänster varav tre innehas av forskarutbildade lärare. Ambitionen är att inom budgetramen skapa utrymme för lärarnas egen forskning. DHLs driftsbudget för 1990 belöper sig på ca 11,4 miljoner Dkr.

Sjunkande elevtal förutses i skolväsendet vilket väntas leda till en översyn av utbildningskapaciteten på lärarområdet. För högskolans fortsatta existens bedömer man inom DHL det som nödvändigt att utveckla utbildningar för sektorer utanför det traditionella skolväsendet, något som redan sker genom den ettåriga påbyggnadskursen och de två huvudfacksområdena.

Institutet i Odense etablerades 1970. Institutet har i stort sett samma uppgifter som DHL men har en starkare forskningsinriktning. Inriktningen är fysiologi, beteendevetenskap och idrottshistoria med god forskning på alla områdena.

I övrigt förekommer idrottsforskning vid August Krogh institutet i Köpenhamn. Inriktningen är i huvudsak humanbiologi-fysiologi. Institutet och DHL, som är geografiskt närbelägna, har ett nära samarbete. Krogh-institutet medverkar också i grundutbildningen.

För att stärka idrottsforskningen har inrättats ett Centrum för idrottsforskning i Köpenhamn. Centrets uppgift är att,

- koordinera forskning inom olika vetenskapliga discipliner,
- initiera och planera tvärvetenskapliga forskningsprojekt och
- planlägga och genomföra seminarier och forskarkurser.

Den löpande verksamheten handhas av en föreståndare och en sekreterare.

Finland

Vid idrotts- och hälsovetenskapliga fakulteten vid Jyväskylä universitet bedrivs utbildning, forskarutbildning och forskning med inriktning mot idrottsområdet. Idrottsvetenskaplig utbildning och forskning startade i Jyväskylä 1963 och efter vissa organisatoriska förändringar koncentrerades 1972 all idrottsutbildning inom högskolan och all högskoleforskning på idrottsområdet till universitetet i Jyväskylä.

Idrotts- och hälsovetenskapliga fakulteten är en av fem fakulteter vid universitetet. Fakulteten är organiserad i fyra institutioner:

- idrottspedagogik
- idrottsbiologi
- samhällsvetenskap och idrott
- hälsovetenskap

Institutionerna organiserar tre utbildningsprogram med tillsammans fem varianter med följande inriktning och antal nybörjarplatser 1989:

Utbildningsprogram	Nybörjarplatser
--------------------	-----------------

Idrottsvetenskap med
inriktning mot,

- idrottslärare	64
- idrottstränare	15
- idrottsadministratör	10

Hälsovård med inriktning
mot,

- fysioterapi	12
- hälsofostran	12

Lärare i hälsovård	15
--------------------	----

År 1989 var intagningen till utbildningsprogrammen sammanlagt 128 studerande. Ungefär hälften av platserna avser utbildning till idrottslärare i skolväsendet. Vid antagningen läggs stor vikt vid den sökandes färdigheter i olika idrottsgrenar. Det är i genomsnitt 10 sökande per intagningsplats. Antalet sökande till programmet lärare i hälsovård var dock innevarande läsår endast 4 varav 2 antogs.

Utbildningsprogrammen är mellan 4 och 5 år och leder fram till en masters-examen. Samtliga linjer ger behörighet för forskarutbildning. Det totala antalet studerande är ca 600 av vilka ca 50 deltar i forskarutbildning för lic- och dr-examina i idrottsvetenskaper och hälsovetenskaper.

Efter en gemensam basutbildning kan de studerande som valt programmet idrottsvetenskap välja tre specialisering, nämligen lärare i skolväsendet, tränare eller administratör. I all utbildning ingår idrott och fysisk aktivitet.

Vid starten 1963 fanns vid fakulteten 2 professorer, en i fysiologi och en i pedagogik, samt några lektorer. Idag har fakulteten 7 professorer, 7 biträdande professurer, 13 docenter som expert-timlärare och 16 lektorer samt ett antal assistenter m.m. Professurerna har inriktning mot idrottspedagogik, idrottspsykologi, biomekanik, idrottsfysiologi, idrottssociologi, folkhälsovetenskap samt idrottsmedicin. Fakulteten bedömer sig som forskningsmässigt stark inom såväl idrottsbiologiska, beteendevetenskapliga som hälsovetenskapliga ämnesområden. I den fortsatta utbyggnaden prioriteras en forskartjänst med inriktning mot idrott och massmedia.

Inklusive den administrativa personalen är 100 personer verksamma vid fakulteten. För utbildning och forskning förfogar man över ca 13,6 milj. Fmk (1988). För större investeringsbehov i utrustning m.m. erhålls särskilda medel.

Skolväsendet är en viktig avnämare för de studerande vid fakulteten. Ca 50 procent av intagningskapaciteten avser utbildning till lärare. Omkring 95 procent av dem som fullföljer lärarutbildningen blir idrottslärare inom skolväsendet.

Idrottsrörelsen har inget direkt inflytande över rekryteringen eller utbildningen vid fakulteten. Den har också framfört viss kritik mot exempelvis tränarutbildningen för att vara alltför vetenskapligt inriktad. De som genomgått utbildningen får emellertid i allmänhet anställning inom idrottsrörelsen. Tränarutbildningen ger inte behörighet för tjänst som lärare i skolväsendet.

Idrottsrörelsen rekryterar en del idrottsadministratörer som annars har kommuner och länsstyrelser som viktiga avnämare.

Norge

Norges idrettshøgskole, NIH, startade sin verksamhet 1968. Högskolan är en självständig enhet och är enligt norsk universitetslag en vetenskaplig högskola, dvs. samma styr- och regelsystem som universiteten. Det betyder egna resurser för forskning och en egen fakultetsorganisation. Sedan tre år kan högskolan examinera doktorer.

Högskolan har tre institutioner, nämligen institutionen för:

- biologiske og medicinske fag
- samfunnsfag
- idrettsfag

Institutionen för idrettsfag ansvarar bl.a. för utbildningen i specialidrott samt träningsövningar och kroppsövningar.

Norsk högskoleutbildning är organiserad i grundfack, mellanfack och huvudfack. På NIH omfattar studierna grundfack, mellanfack och huvudfack. Efter avslutat huvudfack uppnås graden idrottskandidat – ämbetsexamen i idrott – men det är möjligt att avsluta studierna efter grundfacks- och mellanfacksnivån (cand.mag. grad) för att antingen gå till arbetsmarknaden eller fortsätta studierna vid ett universitet.

Idrott som grundfack kan studeras vid landets lärarhögskolor. Vid två av lärarhögskolor är det möjligt att läsa mellanfack i idrott och en lärarhögskola erbjuder utbildning i idrott som huvudfack men då endast med inriktning mot kroppsövningar.

Efter genomgången grundfacksutbildning kan de studerande vid NIH på första årets mellanfack välja mellan studier i kroppsövningar (blivande lärare) eller tränarstudier. Även studerande från andra högskolor kan antas till studier på mellanfacksnivå vid NIH.

Oavsett inriktning på mellanfackstudierna (nivå I) kan man välja mellan följande specialiseringar på mellanfacksnivå II:

- anpassad fysisk träning
- friluftsliv
- kultur-och idrottsförvaltning
- hälsolära och idrottsbiologi

Huvudfacksstudier är förutsättningen för ämbetsexamen och för forskarutbildning.

Kompetens för att undervisa i idrott i skolväsendet erhålls på två vägar. Efter avslutat grundfack följer ett års mellanfacksstudier med inriktning mot kroppsövningar. Därefter kan man välja mellan olika mellanfacksstudier. Alternativt kan man läsa två år idrott, grundfack och ett års mellanfack, samt ytterligare ett år i ett annat ämne. Båda alternativen är treåriga och leder fram till en "fack-läraryt" utbildning, dvs. et-tämneslärare i idrott i ungdomsskolan(13-16 år) och fortsättningsskolan (16-19 år). Många kombinerar dock ämnet idrott med andra ämnen för adjunks- eller lektorstjänster inom ungdomsskolan och fortsättningsskolan.

År 1988 antogs ca 90 studerande till grundfacksnivån av 345 sökande. Till samtliga nivåer, grundfack, mellanfack och huvudfack, var det 745 sökande. Totalt fanns det 370 studenter vid NIH 1988.

Efter avslutad utbildning går de flesta till skolväsendet. Då NIH också utbildar idrottsofficerare rekryteras även några till försvaret. Samarbetet med norsk idrottsrörelse bedöms som viktigt och idrottsrörelsen har också möjlighet att påverka en mindre del (ca 5 procent) av rekryteringen till högskolan.

NIH har egna resurser för forskning. Antalet professurer är tio med följande inriktning; idrottspedagogik, idrottsmedicin, idrottsfysiologi (2), anatomi, psykologi, samhällsvetenskap, träningslära och idrott (2).

Innehavarna av professurerna i idrott har sin vetenskapliga bas delvis i traditionella ämnesområden. Målet är emellertid att utveckla den idrottsliga profilen och ge den en starkare vetenskaplig förankring.

För att främja idrottsforskningen har Norges allmänvetenskapliga forskningsråd (NAF) inlett ett tioårigt forskningsprogram inom området. Programmet finansieras till hälften av idrottsrörelsen och till hälften över statsbudgeten. För 1990 har programmet en budget på ca 3,6 miljoner Nkr. Eftersom idrottsforskning äger rum även utanför NIH kommer medlen att fördelas över hela landet. Programmet ska utvärderas efter tre år.

Högskolans organisation och struktur

Idrottshögskolan blir en högskola bland andra i högskolesystemet och därmed inrangerad i högskolans regelsystem. För att klargöra innebörden i detta redovisar jag i bilagan några principiella drag i högskolesystemet av betydelse för verksamheten vid idrottshögskolan.

Styrningen av högskolan

Principerna för den svenska högskolans uppgifter, organisation, resurstilldelning m.m. vilar på 1977 års högskolereform. Sedan dess har förändringarna i högskolepolitiken syftat till att förtydliga ansvarsfördelningen i högskolan mellan de uppgifter som ligger på riksdag och regering respektive lokal högskoleenhet och dess styrelse.

Målen för grundläggande högskoleutbildning anges i högskolelagen. Ofta citerad är att utbildningen skall bygga på vetenskaplig grund. Även om utbildningen varierar både i omfattning och i specialisering mellan högskolorna ställs samma höga kvalitetskrav på all utbildning var den än förekommer.

Statsmakternas styrning av den högre utbildningen och forskningen är i huvudsak målstyrd och resultatkontrollerad. Systemet är decentraliserat vilket ytterligare accentueras av att treårsbudgetering införs i högskolan från och med budgetåret 1990/91.

Utbildningsutbudets organisation

All högskoleutbildning skall främja förberedelse för yrkeslivet. I det ligger att den utöver yrkeskunskaper skall ge förmåga till att kritiskt tolka och bedöma företeelser i arbetslivet och att se yrkesinsatsen i ett vi-

dare perspektiv. Samtidigt får inte yrkesinriktningen vara alltför snäv utan vara användbar inom ett brett område av arbetsmarknaden.

Högskolans grundläggande utbildning är organiserad i linjer avsedda att tillgodose behoven av sammanhängande utbildningsprogram med yrkesinriktning.

Allmänna utbildningslinjer ska svara mot ett mer bestående behov av allmän karaktär och vara inriktade mot mer eller mindre breda yrkesområden. Riksdag och regering beslutar om allmänna mål för utbildningslinjen, dess omfattning, antalet nybörjarplatser och lokalisering. Endast för vissa linjer inom sektorerna för vårdyrken och undervisningsyrken krävs det centrala utbildningsplaner. För övriga linjer utformas utbildningsplaner och kursplaner som bestämmer utbildningens innehåll, undervisningens och examinationens uppläggning m.m. lokalt vid varje högskoleenhet.

Lokala linjer inrättas efter beslut av högskoleenhetens styrelse. Även lokala linjer skall förbereda för verksamhet inom ett viss yrke eller en viss sektor av arbetsmarknaden.

En lokal linje kan utvecklas i samverkan med lokalt näringsliv, organisationer m.m. Efter att en sådan linje prövats lokalt kan den, om den visar sig svara mot ett mer allmänt behov, övergå i allmän linje. En lokal linje måste uppfylla de kvalitetskrav som gäller för all högskoleutbildning. Den lokala linjen är ett viktigt inslag i det utvecklingsarbete och den förnyelseprocess som pågår inom högskolan.

Individuella utbildningslinjer syftar till att tillgodose en eller flera studerandes utbildningsönskemål. Beslut om att inrätta en individuell linje fattas vanligtvis av högskolestyrelsen.

Fristående kurs ska tillgodose sådana behov av fortbildning eller vidareutbildning och andra behov och önskemål om utbildning som inte motsvaras av linjer. Den skall även tillgodose behovet av kompletterande utbildning för de studerande som önskar gå vidare i forskarutbildning men som inte uppfyller villkoren för särskild behörighet.

Högskolestyrelsen kan besluta att del av utbildningslinje kan erbjudas som fristående kurser. Styrelsen kan även besluta att inrätta fristående kurser som inte ingår i någon linje vid högskolan.

Utbildningslinjer ska vara uppbyggda av kurser. Vid planeringen av en linje bör man beakta möjligheten att inom linjen kombinera kurser som anordnas inom olika fakulteter och högskolor. Ansvaret för utbildningsplaner, kursplaner m.m. är decentraliserat till högskolorna, dvs. ansvaret för utbildningens uppläggning och innehåll är en lokal fråga.

Utbildningsbevis

Det enhetliga värderingssystemet i högskolan för grundutbildning består av ett poängberäkningssystem. Varje studievecka ger i princip 1 poäng, en termin 20 poäng etc.

Efter genomförd kurs får den studerande ett utbildningsbevis. Poäng och betyg skall anges i beviset.

Utbildningsbevis utfärdas vid statlig högskoleenhet av rektorsämbetet. Vid studier vid mer än en högskola utfärdas utbildningsbeviset av den högskola där den studerande senast godkänts i prov eller har slutfört sin utbildning.

UHÄ kan föreskriva att det till utbildningsbeviset skall knytas en examensbenämning. Vanligt är att uttrycket "högskoleexamen på" förenas med linjens beteckning. Det går också att till en lämplig yrkesbeteckning eller allmänt använda utbildnings- eller yrkestitlar knyta ordet examen. I de fall då filosofie kandidat-examen används jämte linjens beteckning måste särskilda villkor vara uppfyllda. Utbildningen måste omfatta minst 120 poäng och innehålla minst två ämnen och ge behörighet för att antas till forskarutbildning. Vidare måste den omfatta minst 100 poäng i kurser eller utbildningsmoment i ämnesområden inom de förutvarande filosofie fakulteterna.

Forskningsanknytning

Förutsättningen för en god högskoleutbildning är nära kontakter med kvalificerad forskning. Det innebär inte att grundutbildning, forskarutbildning och forskning måste förekomma vid samma högskola. En rad mindre och medelstora högskolor har etablerats under de senaste 20 åren utan den forskningsorganisation som förknippas med traditionell universitetsutbildning.

För att grundutbildningen vid de mindre och medelstora högskolorna inte ska frikopplas från forskningen finns fakultetskollegier för varje fakultet inom de förutvarande högskoleregionerna. Samtliga högskolor har därigenom ett gemensamt fakultetskollegium för tjänster som professor och forskarutbildade lärare. Fakultetsnämnderna vid universitet och högskolor med egen fakultetsorganisation har ett ansvar för att även lärare vid de högskolor som saknar egen fakultetsorganisation infogas i forskargemenskapen. Fakultetsorganens ansvarsfördelning vid de olika universiteten framgår av bilaga 10a i högskoleförordningen.

Kvalitén i utbildningen bestäms i stor utsträckning av kompetens och kvalifikationer hos lärarna. I varje lärartjänst ingår fortbildning och skyldighet att följa med den vetenskapliga utvecklingen inom det egna ämnesområdet.

För att främja detta finns en s.k. rörlig resurs som är tillgänglig för alla högskolelektorer och högskoleadjunkter som avlagt doktorsexamen eller har motsvarande kompetens. Den fördelas av högskolestyrelserna efter förslag från fakultetsnämnden vid berörd enhet med fasta forskningsresurser.

Den rörliga resursen skall täcka behov dels som avser vad man kallar frontlinjeforskning, dels forskning som är av betydelse för den grundläggande utbildningen och dels insatser som har karaktär av att stärka den enskilda lärarens kompetens. Det ger högskolor utan egna fasta forskningsresurser möjlighet att utlysa tjänster som till en del innehåller forskning eller där den huvudsakliga uppgiften är forskning.

För att stimulera samspelet mellan grundutbildning, forskning och forskarutbildning anvisar regeringen medel direkt till de statliga högskoleenheterna. Medlen kan användas tämligen fritt av högskolorna, och har hittills främst använts för utveckling och drift av kurser som ger de studerande behörighet till forskarutbildning. Men medlen har också använts för ändamål som högskolorna inte kunnat prioriterat inom ramen för andra anslag. Det kan gälla förstärkning av bibliotek, inrätta särskilda studierektorstjänster för forskarutbildning, lärares tjänstledighet för forskning, konferenser m.m. En generell iakttagelse är att under de tolv år som anslagit funnits har högskolornas intresse och medvetenhet ökat om forskningsanknytningens betydelse för grundutbildningen.

Inom samma anslagspost erhåller de konstnärliga högskolornas särskilda medel för konstnärligt utvecklingsarbete. Termen markerar att en viss skillnad föreligger mellan vetenskapligt arbete i traditionell mening och den konstnärliga utvecklingsprocessen, en skillnad som kanske mer innebär skillnad i metoder och form än grundläggande förutsättningar för forskning. Medlen fördelas av respektive högskola där ett till högskolestyrelsen rådgivande organ svarar för planering, beredning och fördelning av medlen för konstnärligt utvecklingsarbete.

Resursen fördelas direkt till de konstnärliga högskolorna och kan ses som kompensation för att lärartjänster som är förenade med konstnärligt utvecklingsarbete inte har en naturlig fakultetstillhörighet. Konkret innebär det bl.a. att fakultetsnämndernas fördelning av den rörliga resursen inte innefattar de konstnärliga högskolorna och att tjänster som innebär konstnärligt utvecklingsarbete står utanför fakultetsorganisationen.

Regler för behörighet och urval

Den 1 juli 1991 träder nya regler i kraft för behörighet och urval till högskolan. Reglerna för allmän behörighet ändras marginellt. Villkoren för särskild behörighet fastställs av UHÅ för allmänna utbildningslinjer.

För övriga utbildningar fastställs villkoren av berörd högskola eller linjenämnd.

Förändringarna är genomgripande när det gäller urvalet av studerande till högskolan som i fortsättningen kan ske antingen på betyg eller efter prov. För allmänna utbildningslinjer är det UHÄ som bestämmer fördelningen av platser mellan betygsurval och provurval. För lokala linjer är det högskolestyrelsen som, efter de riktlinjer regeringen meddelat, bestämmer fördelningen.

För urvalet till fristående kurs kan ett eller flera av urvalskriterierna betyg, behovet av utbildning, tidigare utbildning, högskoleprov och arbetslivserfarenhet användas. Den lokala högskolestyrelsen avgör villkoren för antagning till fristående kurs.

Reglerna för behörighet och urval till forskarutbildning är utformade för att garantera att kvalitén i forskarutbildningen upprätthålls. Behörig att antas till forskarutbildning är den som uppfyller kraven på allmän och särskild behörighet.

Allmän behörighet har den som genomgått allmän, lokal eller individuell utbildningslinje inom grundläggande högskoleutbildning om minst 80 poäng.

Vid antagning till forskarutbildning fästs särskilt avseende vid kravet på särskild behörighet. Inom flera sektorer finns ett antal traditionella, forskningsanknutna grundutbildningar (allmänna utbildningslinjer) som i regel omfattar minst 120 poäng. Generellt uppfyller den som genomgått en sådan utbildning kraven på särskild behörighet. Vanligtvis är kravet 60 poäng i ett för forskarutbildningen relevant ämne för linjer som kan hänföras till det gamla filosofiska fakulteten.

För allmänna utbildningslinjer i högskolan som normalt inte är uppbyggda för att ge fördjupning inom ett visst befintligt forskarutbildningsämne kan särskild behörighet nås genom att högskolan t.ex. anordnar överbyggande kurser.

Om ämnet för forskarutbildningen ingår i grundutbildningen bör en nivå motsvarande 60 poäng kunna uppnås med överbryggande kurser. Sammanlagt 40 poäng utöver vad som ingår i grundutbildningen anses därvid utgöra en rimlig riktpunkt.

I de fall forskarutbildning avses att anordnas i nya ämnen som inrättas i anslutning till icke traditionellt forskningsanknuten högskoleutbildning, bör de särskilda behörighetskraven fastställas efter samråd mellan den lokala högskolestyrelsen och UHÄ. Exempel på sådana ämnen är massmedieforskning och omvårdnadsforskning.

Högskolans styrorgan

Varje universitet och högskola är en självständig enhet. Något filialförhållande förekommer inte. Det nätverk av samarbete som existerar mellan de olika universiteten och högskolorna, mellan lärare och forskare inom olika områden, har byggts upp uteslutande utifrån de olika högskolornas intressen och behov.

Verksamheten vid en högskolan leds av högskolestyrelsen och rektorsämnet. Ämbetet har under styrelsen fortlöpande det närmaste inendet över allt som rör högskoleenheten.

Styrelsen består av minst 11 ledamöter varav 6 företräder allmänna intressen, 2 verksamheter inom högskolan. Högskolans rektor är vidare ledamot av styrelsen. Två företrädare för de studerande har rätt att ingå i styrelsen. Företrädarna för allmänintresset utses av regeringen. Om regeringen inte beslutar annat är rektor styrelsens ordförande.

För grundläggande högskoleutbildning ska finnas en linjenämnd. Nämnden skall planera utbildningen och handlägga andra frågor rörande utbildningens innehåll och organisation. Linjenämnden kan omfatta en eller flera allmänna eller lokala utbildningslinjer eller påbyggnadslinjer.

En linjenämnd som bara omfattar verksamhet vid en högskola inrättas av högskolestyrelsen. Ska nämnden exempelvis omfatta utbildning vid mer än en högskola inrättas den efter gemensamt beslut av respektive styrelse för berörda högskolor. Linjenämnden skall bestå av företrädare för lärarna inom högskolan och för yrkeslivet med anknytning till nämndens verksamhetsområde.

Utbildning och forskning ska bedrivas inom institutioner eller andra arbetsenheter. En institution kan vara gemensam för två eller flera högskoleenheter om berörda högskolestyrelser så beslutar. För de högskoleenheter som saknar fasta forskningsresurser är det inte nödvändigt med institutionsindelning. Behovet av institutioner och institutionsindelningen beslutas av högskolestyrelsen.

En central fråga är relationen mellan institution och linjenämnd. Linjenämndens uppgift är att besluta om utbildningens innehåll och organisation. Linjenämnden bevakar målen och uppläggningsen för linjen som helhet och samordnar de olika intressen och önskemål som kan göra sig gällande i sammanhanget, bl.a. från berörda institutioner. En viktig samordningsuppgift är att ge högskolestyrelsen underlag för att bedöma de resurser som de olika linjerna skall förfoga över. Inom dessa ramar har institutionerna bl.a. rätt att medverka i beslut om utbildningens innehåll och val av kurslitteratur.

På högskolan har grundutbildningen och forskningen-forskarutbildningen olika planeringsorgan. Linje-och yrkesinriktningen i grundutbildningen är en uppgift för linjenämnden. För planering m.m. av forskning och forskarutbildning svarar fakultets- eller sektionsorganisationen.

Kommittédirektiv

Dir 1989:42

Utredning om en självständig högskoleenhet på idrottens område i Stockholm

Dir. 1989:42

Beslut vid regeringssammanträde 1989-08-31

Chefen för utbildningsdepartementet, statsrådet Göransson, anför.

Mitt förslag

Med anledning av riksdagens beslut (1988/89:UbU22. rskr. 197) om att regeringen bör förelägga riksdagen förslag om en självständig högskoleenhet i Stockholm för grundläggande högskoleutbildning på idrottens område föreslår jag att en särskild utredare tillkallas för att ta fram underlag för ett sådant förslag.

Bakgrund

Riksdagens beslut bygger på förslag av utbildningsutskottet. I sitt betänkande ansluter sig utskottet till motionsyrkanden om en självständig högskoleenhet för grundläggande högskoleutbildning på idrottens område. Enligt utskottet bör en sådan enhet komma till stånd i Stockholm. Sedan den 1 juli 1988 finns ett centrum för idrottsforskning i Stockholm som på lämpligt sätt bör samordnas med den nya enheten. Utskottet föreslår att det bör ankomma på regeringen att förelägga riksdagen förslag om en självständig högskoleenhet på idrottens område i Stockholm, så att en ny utbildningsorganisation m.m. kan komma till stånd senast den 1 juli 1992. Utskottet framhåller vidare att det är nödvändigt att på ett tidigt stadium bedöma det resursbehov som kan uppkomma för treårsperioden 1990/91 – 1992/93 med anledning av förslaget.

Utskottet avstyrker i samma betänkande vissa andra motioner med förslag om insatser när det gäller utbildning på idrottens område.

Uppdraget

Riksdagen har begärt en organisatorisk förändring som i första hand berör den befintliga grundläggande högskoleutbildningen på idrottens område i Stockholm. Uppdraget att ta fram underlag för ett förslag från regeringen om en sådan förändring bör lämnas till en särskild utredare.

Utredaren bör som bakgrund ge en övergripande beskrivning av det utbildning inom idrottens område som finns i landet. Utredaren bör vidare göra en noggrann kartläggning av den utbildning på området som bedrivs i Stockholm och utifrån denna kartläggning lämna förslag till uppgifter för den förordade nya högskoleenheten. I det sammanhanget måste utredaren överväga och föreslå hur ansvaret för utbildning av lärare i idrott inom idrottslärlarlinjen, grundskollärlarlinjen och ämneslärlarlinjen skall fördelas mellan den nya enheten och övriga berörda enheter, i första hand högskolan för lärarutbildning i Stockholm.

Utredaren bör vidare lämna förslag i sådana organisatoriska frågor rörande den nya högskoleenheten i vilka beslut skall fattas av regeringen.

Regeringen fastställde den 2 juni 1988 förordning (UHÄ-FS 1988:14) om centrum för idrottsforskning. I uppdraget till utredaren ingår också att undersöka förutsättningarna för en samordning av verksamheten vid den nya högskoleenheten och vid centrum för idrottsforskning och lägga fram de förslag som visar sig lämpliga.

Utredaren skall även beräkna det resursbehov som den förordade nya organisationen för med sig och lämna förslag till finansiering av merkostnaderna.

Utredaren skall samråda med berörda myndigheter, organisationer och statliga kommittéer.

För utredarens arbete gäller direktiven (dir. 1984:5) till samtliga kommittéer och särskilda utredare angående utredningens förslag och konsekvenser och direktiven (dir. 1988:43) angående beaktande av EG-aspekter.

Utredaren skall redovisa sina förslag senast den 1 april 1990.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen bemyndigar chefen för utbildningsdepartementet

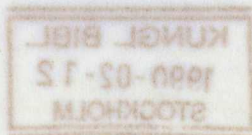
att tillkalla en särskild utredare – omfattad av kommittéförordningen (1976:119) – med uppdrag att ta fram underlag för det av riksdagen begärda förslaget om en självständig högskoleenhet i Stockholm för grundläggande högskoleutbildning på idrottens område

att besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt utredaren.

Vidare hemställer jag att regeringen beslutar att kostnaderna skall belasta åttonde huvudtitelns anslag Utredningar m.m.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och bifaller hans hemställan.

KUNGL. BIBL.

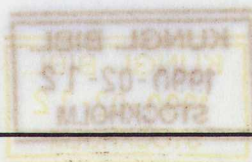
1990-02-12

STOCKHOLM

Statens offentliga utredningar 1990

Kronologisk förteckning

1. Företagsförvärv i svenskt näringsliv. I.
2. Överklagningsrätt och ekonomisk behovsprövning inom socialtjänsten. S.
3. En idrottshögskola i Stockholm - struktur, organisation och resurser för en självständig högskola på idrottens område. U.

Statens offentliga utredningar 1990

Systematisk förteckning

Industridepartementet

Företagsförvärv i svenskt näringsliv. [1]

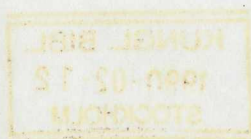
Socialdepartementet

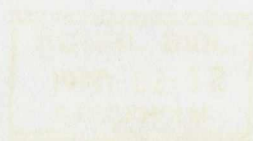
Överklagningsrätt och ekonomisk behovsprövning
inom socialtjänsten. [2]

Utbildningsdepartementet

En idrottshögskola i Stockholm - struktur, organisation
och resurser för en självständig högskola på idrottens
område. [3]

KUNGL. BIBL.
1990-02-12
STOCKHOLM

ALLMÄNNA FÖRLAGET

BESTÄLLNINGAR: ALLMÄNNA FÖRLAGET, KUNDTJÄNST, 106 47 STOCKHOLM,
TEL: 08-739 96 30, FAX: 08-739 95 48.

INFORMATIONSBOKHANDELN, MALMTORGS GATAN 5 (VID BRUNKEBERGSTORG), STOCKHOLM.